

ERILAISET OPPIJAT – YHTEINEN KOULU

OPETUSHALLITUS

ERILAISET OPPIJAT – YHTEINEN KOULU

OPETUSHALLITUS

Julkaisija

Opetushallitus 2006

Toimittanut

Annu Kekäläinen

Toimituskunta

Anna-Kaisa Mustaparta

Erja Vitikka

Ulkoasu

Timo Jokivaara

Painotyö

Kirjapaino Uusimaa

Porvoo 2006

Toimitus

Opetushallitus

PL 380

00531 Helsinki

ISBN-13: 978-952-13-3098-8 (nid.)

ISBN-10: 952-13-3098-8 (nid.)

ISBN-13: 978-952-13-3099-5 (pdf)

ISBN-10: 952-13-3099-6 (pdf)

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE – FÖRORD

LAPPEENRANTA

- 8 ”Olen nauttinut opettamisesta enemmän kuin viimeiseen kymmeneen vuoteen” – Oppimistyylien tunnistaminen piristää koulu yhteisöä
- 10 Matematiikan opettajan visio – Oppilas tarvitsee lisää valinnanvapautta ja vastuuttamista
- 12 Alisuoriutujasta selviytyjäksi

LIPERI

- 14 Ylämyllyn koulussa saa oppimistyykinsä ja osaamisensa mukaista opetusta
- 15 Tuumatunneilla toimeen
- 16 Neljäsluokkalaisten oikeinkirjoitus sujuvaksi
- 16 Luku- ja kirjoitustaito ekaluokkalaisten haltuun
- 17 Eriyttämisellä lisää iloa neljäsluokkalaisten liikuntaan
- 18 Holistisille ja analyyttisille oppijoille tilaisuus oppia tavoillaan
- 19 Kolmasluokkalaisten oppimistyykinsä mukaiseen matematiikan opetukseen
- 20 Punaiset, keltaiset, siniset ja vihreät omina ryhminään

KAUSTINEN

- 21 Varhaisen puuttumisen mallista puhtia Kaustisella – Erilaiset oppijat kulkevat yksilöllisiä opintopolkua 5-vuotisneuvolasta alakouluun
- 25 Lukiossakin jokainen on erilainen oppija – musiikkilukiossa varsinkin
- 28 Kaustisen musiikkilukion opiskelijoiden ajatuksia

SAVONLINNA

- 29 Oppijoiden ehdoilla Savonlinnan normaalikoulussa
- 32 Arviointivihko kuljettaa koulun ja kodin väliset viestit
- 33 Dialogisesti osa-aikaisessa erityisopetuksessa

PEDERSÖRE

- 34 Eleven – värd att satsa resurser på!

HELSINKI

- 37 Hihat ylös ja toimeen! – Erityskiinnostuneiden ja lahjakkaiden opetuskokeilu kuudessa helsinkiläislukiassa
- 40 Verkko-seikkailu median maailmassa
- 45 Lahjakkaat opiskelevat keskenään Venäjällä

JÄRVENPÄÄ, HAUKIPUDAS JA KEMI

- 47 Erilaisia oppijoita Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa
- 51 Luottamus ja hyvä vuorovaikutus kaiken A ja O
- 53 Oppimisen taidot ja käytännöllisyys keskeisiksi Kemi-Tornion ammattiopistossa

ERILAISET OPPIJAT – YHTEINEN KOULU

Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -kehittämisshanke toteutettiin Opetushallituksen koordinoimana vuosina 2004–2006. Hankkeessa haluttiin löytää keinoja oppilaiden ja oppilasryhmien välisten oppimistulosten kaventamiseen ja edistää käytänteitä, joilla kaikki oppilaat voivat optimaalisesti hyödyntää omia oppimisen edellytyksiään.

Hankkeen teemat liittyvät oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen, opiskelutaitojen kehittämiseen sekä oppilaiden yksilölliset erot huomioivaan pedagogiikkaan. Tämä julkaisu keskittyy lähinnä esittelemään kahteen jälkimmäiseen teemaan liittyviä toimintatapoja ja käytänteitä, joita eri kunnat ja oppilaitokset ovat kehittäneet.

Kehittämistyön tavoitteina on ollut auttaa opettajia havaitsemaan oppijoiden yksilölliset vahvuudet entistä paremmin sekä lisätä opettajien pedagogista ratkaisuvälikoimaa. Kunnissa ja oppilaitoksissa on pyritty luomaan sellaista toimintakulttuuria ja oppimisympäristöä, jossa oppilaiden ja opiskelijoiden vahvuudet, tuen tarpeet ja mahdollinen alisuoriutuminen kyettäisiin tunnistamaan nykyistä paremmin.

Kehittämisessä on noussut vahvasti esille oppimistyylien tunnistaminen. Opettajat ovat kokeneet, että oppilaiden oppimistyylien tunnistaminen ja oppimistyylihin perustuva opetuksen eriyttäminen antavat mahdollisuuksia tukea oppilaita entistä yksilöllisemmin. Omia pedagogisia ratkaisuja on esitelty innokkaasti toisillekin, ja yhä useampi opettaja on ollut halukas kouluttautumaan oppimistyylien tunnistamisessa. Julkaisussa esitellään muutaman koulun esimerkit oppimistyylien mukaisesta opetuksen eriyttämisestä.

Kehittämistyössä myös etsittiin monipuolisesti tapoja, joilla opettajat voisivat nykyistä paremmin ohjata oppilaitaan ja opiskelijoitaan heidän opinnoissaan. Havaittiin, että ohjaus tehostuu, kun opettajien tietoisuus opiskelutaitojen olemuksesta lisääntyy. Yksi artikke-

leista keskittyikin erityisesti opiskelutaitoihin.

Riittämättömät haasteet aiheuttaa alisuoriutumista kaikissa koulumuodoissa. Niinpä yhdeksi keskeiseksi kehittämisteemaksi nousi oppilaiden vahvuuksien tukeminen ja erilaisen pedagogisten menetelmien luominen erityisiä haasteita kaipaaville opiskelijoille. Tässä julkaisussa kerrotaan yhden kunnan, Helsingin, työstä asian edistämiseksi. Moskovan yliopiston matematiikan professorin Vladimir Dubrovskyn haastattelussa puolestaan esitellään toisenlainen näkemys siitä, miten kansakunnan lahjakkuusreservi saadaan mahdollisimman hyvin ja hyödylliseen käyttöön. Suomessa ei ole innostuttu lahjakkaiden omista opinahjoista, mutta kukin lukija voi pohtia, olisiko meillä jotain opittavaa Venäjältä.

Julkaisussa on kuvaus myös oppimisvaikeuksien varhaisen tunnistamisen mallista yhdessä kunnassa, Kaustisella. Varhaisen tunnistamisen teemaa, oppimisedellytysten parantamista, oikein ajoitettua puuttumista ja tukipalveluja käsitellään yksityiskohtaisemmin erillisessä julkaisussa, jonka on tarkoitus ilmestyä vuonna 2007.

Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -julkaisu on tarkoitettu sekä perusopetuksen, lukion että ammatillisten oppilaitosten opettajille, rehtoreille ja kaikille opetuksen kehittämisestä kiinnostuneille. Sekä hanke itsessään että tämä julkaisu tarjoavat eri koulutusasteilla ja -muodoissa työskenteleville oivan mahdollisuuden tutustua toistensa toimintaan ja kehittämistyöhön. Toivon mukaan moni saa esimerkeistä eväitä omaankin työhönsä.

Helsingissä 14.11.2006

Anna-Kaisa Mustaparta
Erja Vitikka

Kirjoittajat ovat toimineet hankkeen vastuuhenkilöinä.

OLIKA ELEVER – GEMENSAM SKOLA

Utvecklingsprojektet Olika elever – gemensam skola koordinerades av Utbildningsstyrelsen och pågick under åren 2004–2006. Genom projektet sökte man metoder för att minska skillnaderna mellan elever och mellan elevgrupper i fråga om inlärningsresultat och för att främja sådan praxis som gör att eleverna optimalt kan utnyttja sina förutsättningar för lärande.

Projektets teman anknyter till tidig identifiering av inlärningsvärigheter, utveckling av studieförmågan och en pedagogik som beaktar individuella skillnader bland eleverna. Denna publikation fokuserar närmast på de två senare temana och presenterar verksamhetsformer och praxis som utvecklats i olika kommuner och läroanstalter.

Projektets syfte har varit att hjälpa lärarna att bättre identifiera elevernas individuella förmågor och att öka lärarnas kännedom om olika pedagogiska lösningar. I kommuner och läroanstalter har man försökt skapa en sådan verksamhetskultur och lärmiljö där elevernas och de studerandes förmågor och starka sidor, deras behov av stöd och eventuella underpresteranden bättre upptäcks.

I utvecklingsarbetet har man starkt lyft fram identifieringen av olika inlärningsstilar. Lärarna har upplevt att identifieringen av elevernas inlärningsstilar och differentiering av undervisningen enligt dessa ger möjligheter att stöda eleverna mera individuellt. Många lärare har ivrigt presenterat sina egna pedagogiska lösningar för andra lärare, och allt flera lärare är nu intresserade av utbildning om identifiering av inlärningsstilar. Här presenteras exempel från några skolor där undervisningen differentierats enligt inlärningsstilar.

I utvecklingsarbetet sökte man också olika sätt att bättre handleda elever och studerande i studierna. Det visade sig att handledningen är effektivare när lärarna är medvetna om hurdan studieförmåga eleverna har. En av artiklarna fokuserar särskilt på studieförmågan.

Otillräckliga utmaningar leder till underpresterande i alla skolformer. Därför blev stödjandet av elevernas förmågor och starka sidor samt skapandet av olika pedagogiska metoder för studerande som behöver särskilda utmaningar ett centralt utvecklingstema. Här berättas om arbetet i en kommun, Helsingfors, för att främja just detta. I intervjun med professorn i matematik vid universitet i Moskva presenteras en annan syn på hur nationens begåvningsresurs kan utnyttjas på bästa sätt. I Finland finns det inte mycket entusiasm för egna läroanstalter för begåvade, men var och en kan reflektera över om vi har något att lära av Ryssland.

I publikationen finns också en beskrivning av en modell för tidig identifiering av inlärningsvärigheter i en kommun, Kaustby. Tidig identifiering, förbättring av inlärningsförutsättningar, ingripande i rätt tid och stödtjänster behandlas mera detaljerat i en separat publikation, som borde komma ut år 2007.

Publikationen är avsedd för lärare och rektorer inom den grundläggande utbildningen, i gymnasiet och i yrkesläroanstalterna, och för alla som intresserar sig för utveckling av undervisningen. Både själva projektet och denna publikation erbjuder en ypperlig möjlighet för alla som arbetar inom olika skolstadier och -former att bekanta sig med varandras verksamhet och utvecklingsarbete. Vi hoppas exemplen ger idéer och inspiration för det egna arbetet.

Helsingfors 14.11.2006

**Anna-Kaisa Mustaparta
Erja Vitikka**

Författarna har fungerat som ansvarspersonerna för projektet.

”OLEN NAUTTINUT OPETTAMISESTA ENEMMÄN KUIN VIIMEISEEN KYMMENEEN VUOTEEN” – Oppimistyylien tunnistaminen piristää kouluyhteisöä

Lappeenrantalainen Luukkaan alakoulu heittäytyi syksyllä 2005 hyvin tosissaan kognitiivisten oppimistyylien maailmaan. Innoittajana toimi samassa pihapiirissä sijaitseva Lauritsalan yläkoulu.

Pihapiirissämme sijaitsevan Lauritsalan koulun henkilökunta oli jo keväällä 2004 tehnyt kognitiivisten oppimistyylien kartoituksen. Luukkaan koulumme henkilökunta lähti kouluttautumaan oppimistyyliasiassa syksyllä 2005. Kaikki opettajat kartoittivat oman kognitiivisen oppimistyyliinsä. Koulumme sai myös vielä ennen joulua koko henkilökuntamme oppimistyylejä kuvaavan tiimiprofilin. Lähtökohtamme oli, että henkilökunnan pitää päästä oppimistyyliasiain sisään aluksi oman itsensä ja työyhteisön kautta. Vasta sen jälkeen oppimistyylejä aletaan soveltaa myös opettamiseen ja oppilaisiin.

Henkilöstö käytti yhden tammikuisen iltapäivän koulun tiimiprofilin purkamiseen ja tutustui oman oppimistyylianalyysinsä kautta työyhteisönsä ja työkaveriensa oppimistyylien ihmeellisyyksiin. Kaikki laittoivat itsensä peliin ja huomasivat olevansa erilaisia – ei huonompia tai parempia – kuin työkaverinsa. Tällaisen *erilaisuuden samanarvoisuus -ajatuksen* löytäminen työyhteisössä on oiva lähtökohta työtapojen monipuolistamiselle ja erilaisten oppilaiden ymmärtämiselle. Rehtorin ja opettajien työkeskusteluissa ja koulutuksissa syntyi jo syksyn aikana myös ajatus siirtää oppimistyylianalyysit tietoisesti koulun käytäntöihin; halusimme perustaa oppimistyyliin perustuvan opetuksen kautta etenevän luokan tai luokkia.

Monta oppimistyylikartoitusta

Halusimme Luukkaan ja Lauritsalan kouluisa käyttää oppilaiden oppimistyyleistä syntyneitä tuntemusta myös oppilaiden siirtyessä pihan yli Luukkaan alakoulusta Lauritsalan yläkouluun. Päätimme hyödyntää alakoulussa tehtyjä oppimistyylianalyysijä yläkoulun opetusryhmien muodostamisessa ja opettajien työtapojen valinnassa. Oppilaiden testauksista varten tarvitsimme erityisesti koululaisia varten kehitettyä oppimistyylistettä. Avuksi tuli Lappeenrannan yliopiston *Agendi Modus -projekti*, joka yhteistyössä Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen johtaja **Jukka Alavan** ja Lauritsalan alueen koulujen kanssa kehitti oppilaille sopivan oppimistyylikartoituksen.

Jo kevään aikana saimme tietokonepohjaisen kartoituspaketin ensimmäisen version kokeiltavaksemme ja koulutimme opettajia käyttämään sitä. Tulevaisuudessa aiomme tehdä tietokonekartoituksen kaikille viidensien luokkien oppilaille. Näin meillä on jo ennen oppilaan seitsemännelle luokalle siirtymistä tarpeeksi aikaa huomioida oppilaiden oppimistyyliä ja oppimistyylin mukainen ryhmätarve.

Vaikka oppimistyyliä ovat melko pysyviä, olemme päättäneet Luukkaan ja Lauritsalan systeemissä tehdä uusintakartoituksen kaikille

Opettajien on hyvä aloittaa oppimistyylien pohtiminen analysoimalla aluksi omat oppimistyyliinsä. Vasta sen jälkeen voimme soveltaa oppimistyylejä myös opettamiseen ja oppilaisiin.

Eriyttäminen vaatii suunnittelua, suunnittelua ja vielä enemmän suunnittelua. Kun kaikki pääsevät luomaan uutta, oppimistilanteissa ei enää aivan helposti synny häirinnäksi yltyvää turhautumista.

oppilaille vielä 8. luokalla. On mielenkiintoista selvittää, kuinka panostuksemme oppilaiden henkilökohtaisiin oppimistyyliihin yhdessä ikävaiheen voimakkaan kehityksen kanssa vaikuttaa itse kunkin oppimistyyliin. Kun oppilaat siirtyvät toisen asteen koulutukseen, tavoitteemme on välittää tieto oppimistyyleistä myös toisen asteen opettajille.

Turhautuminen väheni

Heti koulun alettua vanhemmat kartoittivat karkeasti lastensa oppimistyyliä annettujen väittämien avulla. Lukuvuonna 2006–2007 oppilaat jaettiin neljään eri ryhmään kartoitusten ja opettajien omien tuntemusten perusteella. Sekä oppilaat, vanhemmat että opettajat ovat olleet tyytyväisiä ryhmäjakoon. Ryhmien toteuttaminen on kuitenkin joskus pulmallista. On mietittävä, milloin ollaan yhtenä ryhmänä, milloin kahtena, kolmena tai jopa neljänä ryhmänä, ja päätettävä, kenellä opettajista on parhaat vahvuudet ohjata mitään ryhmää. On myös ratkaistava, mitä työtapoja käytetään milloinkin.

Eriyttäminen vaatii suunnittelua, suunnittelua ja vielä lisää suunnittelua. Hienoa on, että kaikki pääsevät luomaan uutta ja nauttimaan uuden luomisesta. Enää oppimistilanteissa ei ole häirinnäksi kasvavaa turhautumista läheskään yhtä usein kuin aikaisemmin.

Viimeisimmässä vanhempainillassa myös vanhemmat pääsivät opiskelemaan oppimistyyliä ja niiden tunnistamista. He saivat jakautua oppimistyylien mukaisesti neljään eri ryhmään, joissa tehtiin ryhmätöitä murrosikäisen vapaa-ajanvietosta, kotiintuloajoista, pelien pelaamisesta, nukkumaanmenoista ja muista aiheista. Yksi ryhmä sai heti hirveän puheripulin eikä päässyt ensimmäistä kohtaa pidemmälle; toisessa ryhmässä kaikki katse-livat seinille ja loppujen lopuksi yksi tuotti vastaukset jokaiseen kysymykseen.

Kaikki palaute, jota vanhemmat ovat antaneet oppimistyyliin perustuvasta ryhmäjaosta, on ollut positiivista. Myös oppilaat ovat kertoneet kotona tykkäävänsä ryhmäjaosta. Yhden negatiivisenkin palautteen tosin saimme. Onneksi se oli muotoa: ”miksi tätä ei aloitettu jo viisi vuotta sitten?”

Henkilöstömme on joutunut nyt aluksi tekemään paljon töitä, mutta ei suotta. Pisteeksi i:n päälle sopinee erään opettajan opettajainkokouksessa laushtama: ”Hei, minä olen tänä syksynä nauttinut työstäni enemmän kuin kertaakaan viimeiseen kymmeneen vuoteen!”

Kari Stenberg

Kirjoittaja on Luukkaan koulun rehtori.

MATEMATIIKAN OPETTAJAN VISIO – Oppilas tarvitsee lisää valinnanvapautta ja vastuuttamista

Lauritsalan yläkoulun matematiikan ja fysiikan lehtori Olli Mielonen antaa heterogeenisten luokkiensa oppilaille paljon valinnanvaraa työskentelyrytmin ja tehtävien suhteen. Vertaistukea ja yksilöllisesti räätälöityjä opetusmetodeja harjoitellaan koulun kahdessa painotusluokassa.

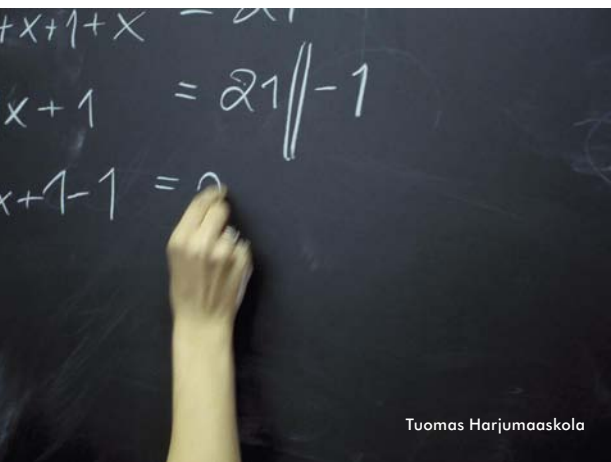
”Korostan oppilaan vastuuta omasta työstään ja vapautta valita vaihtoehtoisten työtapojen välillä. Pyrin antamaan oppilaille maksimaalisen mahdollisuuden vaikuttaa omaan oppimiseensa. Toisaalta haluan tuoda selkeästi esille työn tekemisen ja tuloksen välisen yhteyden.”

Opetusryhmäni sisältävät osaamiseltaan hyvin eritasoisia ja eri tavoin eteneviä oppilaita. Oppilaiden tapa omaksua asioita vaihtelee niin ikään huomattavasti. Siksi yritän käyttää opetuksessani työtapoja, jotka mahdollistavat eriyttämisen. Vaikka ohjaan opettajana luokan toimintaa, pidän tärkeänä oppilaan valinnanmahdollisuuksien lisäämistä. Annan kunkin oppilaan valita oppimistapansa ja rytmittää työskentelynsä itse. Vaihtoehtojen tarjoaminen vaatii paljon suunnittelua. Oppilaiden on myös tiedettävä tarkoin, mitä asioita arvioidaan ja kuinka arvosana muodostuu.

Yksi esimerkki käyttämästäni eriyttämisestä on matematiikan harjoitustehtävien nivominen osaksi kurssin arviointia. Samalla kun etenemme opiskeltavassa asiassa, pidän yllä harjoitustehtävälästä, jota kukin oppilas tekee omien kykyjensä ja aikataulunsa mukaan. Huonona päivänä oppilas ei ehkä saa juuri mitään näkyvää aikaan. Hän kuitenkin tietää kokonaisurakkansa ja ymmärtää, että mikäli haluaa hyvän tuloksen, hänen täytyy vastaavasti tehdä hyvänä päivänä paljon töitä. Sama logiikka pätee luonnollisesti myös omaan työskentelyyni. Mikäli en tee rästissä olevia töitäni saman tien, työt ruuhkaantuvat.

Korostan oppilaan vastuuta omasta työstään ja vapautta valita vaihtoehtoisten työskentelytapojen välillä. Haluan antaa oppilaille maksimaalisen mahdollisuuden vaikuttaa omaan työhönsä. Toisaalta tuon selkeästi esille työn tekemisen ja tuloksen välisen yhteyden.

Urakatyöskentelyn kantava idea on *vas-
tuuttaminen*. Oppilas määrää tahtinsa itse. Samalla hän joutuu itse kantamaan huolen

omasta työstään. Jos urakan pelisäännöt ovat selvillä, opettajan ei tarvitse koko ajan patistaa oppilastaan. Hänen on silti toki valvottava urakan sujumista. Yksilöllistä eriyttämistä voi vaihtoehtoisesti toteuttaa myös antamalla oppilaan itse valita tehtävänsä. Voin esimerkiksi antaa kaksi vaihtoehtoista tehtävää, jotka joko poikkeavat vaikeustasoltaan toisistaan tai toinen tehtävistä voi perustua vihkotyöskentelyyn ja toinen olla toiminnallisempi.

Joustavissa ryhmissä oppilaat oppivat kaltaistensa kanssa

Ryhmäkohtaisina eriyttämisen keinoina käytämme koulussamme *joustavia ryhmitteilyjä* ja *painotusluokkia*. Joustavien ryhmitteilyjen idea on, että kahden tai kolmen luokan oppilaat kootaan uusiksi matematiikan ja kielten opetusryhmiiksi jonkin yhteisen ominaisuuden perusteella. Toistaiseksi olemme käyttäneet ryhmitteilyperusteena oppilaiden erilaista etenemisnopeutta, mutta yhtä hyvin voisimme soveltaa jotakin toista pedagogisesti hyödyllistä ryhmitteilyperustetta.

Ryhmitteily toteutetaan aineenopettajien keskinäisenä yhteistyönä, ja ryhmäjako on todella joustava. Kun esimerkiksi siirrymme matematiikassa algebrasta geometriaan, voimme helposti ryhmitellä uudelleen ne oppilaat, joiden geometrian ja algebran kyvyt ovat kovin eritasoiset.

Myös painotusluokat muodostetaan keskenään samantasoisista oppilaista. Ryhmissä on siksi helppo antaa vertaistukea. Kaltais-

”Oppilaan on kenties helpompi olla oma itsensä kaltaistensa joukossa kuin kovin heterogeenisessä luokassa. Tämä näkyy hyvin matemaattis-luonnontieteellisesti painotetussa hitech-luokassamme, jonka ilmapiiri sallii syvällisenkin pohdinnan ja haastaa opettajat etenemään asioissa tavallista pitemmälle.”

Urakatyöskentelyn kantava idea on vastuuttaminen. Oppilas määrää tahtinsa itse. Hän myös kantaa itse huolen omasta työstään. Kun urakan pelisäännöt ovat selvillä, opettajan ei tarvitse koko ajan patistaa oppilastaan.

tensa joukossa oppilaiden on kenties myös helpompi olla oma itsensä kuin kovin heterogeenisessä luokassa. Tämä näkyy hyvin matemaattis-luonnontieteellisesti painotetussa *hitech-luokassamme*, jonka ilmapiiri sallii monesti syvällisenkin pohdinnan ja haastaa opettajat etenemään asioissa tavallista pitemmälle. Kun matemaattisissa aineissa hyvin menestyvät oppilaat saavat tavallista luokkaa enemmän haasteita, turhautumisesta aiheutuva alisuoriutuminen vähenee.

Hitech-luokan lisäksi olemme perustaneet kouluamme myös niin sanotun *toimintaluokan*. Opetusmenetelmiltä vaaditaan toimintaluokassa paljon, mutta oikeiden työskentelytapojen löytyttyä luokan ilmapiiri on muuttunut innostuneeksi ja positiiviseksi. Toiminnalliset työtävät ovat auttaneet vilkkaita oppilaita suuntaamaan energiansa oppimiseen, ja he ovat pärjänneet entistä paremmin omalla tasollaan.

Oman eriyttämisen kokemukseni perusteella haluan rohkaista kaikkia opettajia irrottautumaan perinteisestä ajattelusta opetuksen ja oppimateriaalien suhteen. Niin oppiaines kuin opetus- ja oppimismenetelmätkin ovat eriytettävissä ja valikoitavissa. Kaikkea ei tarvitse tehdä samalla tavalla, samoja asioita toistaen.

Vaihtoehtojen tarjoaminen vaatii opettajalta paljon työtä, mutta työ myös kantaa hedelmää entistä mielekkäämpänä ilmapiirinä ja parempina oppimistuloksina.

Olli Mielonen

Kirjoittaja toimii matematiikan ja fysiikan lehtorina Lauritsalan koulussa Lappeenrannassa.

ALISUORIUTUJASTA SELVIYTYJÄKSI

Alisuoriutuvan oppilaan minäkuvan kannalta on oleellista antaa oppimisvaikeuksille oikea nimi ja opettaa oppilasta hänen oppimistyyliin sopivalla tavalla. Näin alisuoriutujan minäkuvaa voidaan muuttaa oppimiseen luottavaksi. Lauritsalan yläkoulussa tuemme alisuoriutujia myös kiinnittämällä heihin erityistä huomiota koulun nivelvaiheissa.

Opettajat eivät hevin kyseenalaista ajatusta, jonka mukaan kaikki oppilaat oppivat samalla tavalla. Ajattelemme usein kategorisesti koulunkäynti- ja oppimisvaikeuksien syyn olevan oppilaassa tai perheessä ja liitämme oppilaisiin leimaavia kaksinapaisia käsityksiä. Oppilaat määritellään ahkeriksi tai laiskoiksi, hyväiksi tai heikoiksi. Ja näillä leimoilla on ikävä kyllä taipumus toteutua.

Pahimmillaan koulussa luodut stereotyyppit johtavat syrjäytymiseen. Oppilaiden erilaisten oppimistyylien analysoiminen voisi olla suureksi avuksi stereotyyppien välttämiseksi, oppimisen tehostamisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Jokaista oppilasta pitäisi tyyppittelyn sijaan myös kannustaa omien vahvuksiensa ja kykyjensä löytämiseen kunnioittavassa ilmapiirissä.

Olemme Lauritsalan koulussa pyrkineet vahvistamaan oppilaiden oppimisedellytyksiä ja turvaamaan jokaiselle oppilaalle kykyjensä mukaisen oppimisen. Samalla koulun toimintakulttuuria on kehitetty erilaisuutta ymmärtäväksi ja suvaitseväksi. Opettajat ovat yhdessä suunnitelleet opetussisältöjä ja -metodeja ja pyrkineet tekemään luokkaopetuksesta aiempaa monipuolisempaa. Joustavan ryhmittelyn avulla olemme voineet ottaa oppilaiden oppimistyylin ja -tempon huomioon entistä paremmin. Aineenopettajan ja laaja-alaisen erityisopettajan samanaikaisopetuksen kautta olemme pystyneet yksilöllistämään opetusta ja opettajan ja oppilaan kahdenkeskiset keskustelut oppituntien aikana ovat tulleet mahdollisiksi.

Tiedonsiirto nivelvaiheissa tärkeää

Oppilaan minäkuvan kannalta on oleellista antaa vaikeuksille oikea nimi ja kartoittaa

oppimisvaikeuksien laajuus ja syvyys, jotta oppilas saa tarvitessaan yksilöllistä opetusta. Monet alisuoriutuvat oppilaat opiskelevat peruskoulussa henkilökohtaisen oppimissuunnitelman tukemana. Yläkouluun ohjautuu silti ajoittain oppilaita, joilla ei ole riittäviä valmiuksia edetä opetussuunnitelman mukaan. Monet heistä ovat saaneet ensimmäisillä luokilla paljon tukea perustaitojen oppimisessa, mutta luokilla 3–6 erityistukea on annettu liian vähän. Oppilaiden oppimaan oppimisen ja oppimisstrategioiden tiedostamisen taidot ovat siksi jääneet kehittymättä. Ala- ja yläkoulun yhteistyö, tiedonsiirto ja yhtenäisten käytänteiden luominen ala- ja yläkoulun nivelvaiheissa on erittäin tärkeää, etteivät nämä nuoret syrjäydy.

Lauritsalan koulussa olemme tehostaneet oppilaiden oppimisvaikeuksien tunnistamista *lukiseulojen* ja *Makekojen* avulla. Alakoululaisille tehtävän Allu-lukitestin tulokset välitetään 6. luokalta yläkouluun. Yläkoulussa tehtävä lukiseula mittaa hyvin oppilaiden lukemisen, kirjoittamisen ja luetun ymmärtämisen taitoja. Tuen tarpeessa olevat oppilaat ohjataan erityisopetukseen, mikäli he eivät ole jo tukitoimia saaneet. Laaja-alaiseen erityisopetukseen ohjaamme ne oppilaat, joilla on todellisia oppimisvaikeuksia. Näin yläkoulun erityisopetuksessa päästään eroon vanhasta perinteestä siirtää häiriköt tukiopetukseen, jotta muiden oppilaiden oppiminen ei häiriytyisi.

Lukiseulaa käytämme myös 9. luokan alussa mittaamaan erityisopetuksen kattavuutta. Kaikki 9. luokkien oppilaat testaamalla näemme, miten hyvin olemme onnistuneet löytämään tukea tarvitsevat oppilaat.

Makeko on vastaavan tyyppinen matematiikan perustaitoja mittaava testistö. Sen

”Oppilaiden oppimistyylien lisäksi olemme analysoineet opettajien oppimistyyliä. Tietoisuus omista oppimistyyleistämme antaa meille opettajille lisää tuntumaa oppilaidemme erilaisiin tapoihin oppia.”

avulla erottuvat ne oppilaat, joilla on puutteita matematiikan perusoppiaineiden hallinnassa. Makekolla voimme myös arvioida matemaattisten vaikeuksien laajuutta ja löytää osaluokat, joille vaikeudet keskittyvät.

Koulu ja koti yhdessä

Yhteistyö vanhempien kanssa on oppilaiden tunne-elämän vaikeuksien ja käyttäytymisongelmien selvittelyssä elintärkeää. Lauritsalan koulu tarjoaa oireilevan oppilaan vanhemmille kasvatuskumppanuutta ja tukea nuoren tilanteen selvittämisessä. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään laaja-alaisen erityisopettajan ja useiden muiden ammattilaisten kesken.

Oppilaan erityispiirteisiin, vaikeuksiin ja vahvuuksiin liittyvä tiedonsiirto on ongelmallista suuressa koulussa. Tämän ongelman korjaamiseksi käytämme sähköistä HOPS-lomaketta. Laaja-alainen erityisopettaja ja luokanvalvoja tiivistävät tärkeät oppilastiedot oppilasrekisteriin. Kehityskeskusteluissa luokanvalvoja myös varmistaa, että oppilaan ja vanhempien toiveet ja ajatukset otetaan huomioon ja päivittää ne rekisteriin. Aineenopettajat voivat selata omien oppilaidensa tiedostoja ja räättelöidä oppilastietojen perusteella opetustaan oppilaalle sopivaksi.

Luvattomiin poissaoloihin puutemme nopeasti, ovathan ne merkki oppilaan pahoinvoinnista. Pystyäksemme seuraamaan oppilaan hyvinvointia ja siirtämään tietoa kotiin ja koulun välillä käytössämme on Internet-pohjainen koulu–koti-tiedotuskanava, jonne oppilaan poissaolot ja tieto koulunkäynnistä päivittyvät reaaliajassa luokanvalvojan ja vanhempien tutkittaviksi.

Opettajien oppimistyyliä analysiin

Oppilaiden erityispiirteiden tunnistamisen rinnalla olemme analysoineet meidän opettajien oppimistyyliä. Niistä on syntynyt hyvää,

sisällöistä keskustelua opettajainhuoneessa. Kokemukset omista oppimistyyleistämme myös antavat meille opettajille lisää tuntumaa oppilaiden erilaisiin oppimistyyliin.

Koulun toimintakulttuuria olemme pohdineet opettajatiimeissä monta kertaa. Keskustelujen myötä kasvaa yhteinen tahto ajatella uudella tavalla ja omaksua uusia työtapoja. Hankkeen aikana olemme myös liittäneet alueellista yhteistyötä yläkouluun ja alakoulujen kesken. Opettajat ovat tutustuneet toisiinsa erilaisissa tapaamisissa ja koulutustilaisuuksissa.

Lauritsalan koulun opettajat ovat Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeen aikana saaneet runsaasti täydennyskoulutusta erilaisten oppilaiden kohtaamisissa. Hanke on kirvoittanut myös runsaasti kahvipöytäkeskustelua opettajien kesken. Tämä on avannut monia aiempia asenteita ja mielipiteitä ja asettanut ne pohdittaviksi. Laaja-alaisen erityisopettajan toimenkuva on muuttunut aiempaa konsultoivammaksi ja eri tahojen yhteistyötä koordinoivaksi.

Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeen kautta olemme kehittäneet koulumme toimintakulttuuria monenlaisuutta hyväksyväksi. Meidän opettajien asenne oppilaisiin ja oppilaista käymämme keskustelun sävy ovat muuttuneet myönteisiksi ja oppilaan koulunkäyntiä kannustaviksi. Käsitksemme opetuksesta on vaihtunut ainepainotteisesta oppilaskeskeiseksi. Samalla tieto oppilaista, ymmärrys heidän oppimisestaan ja huolenpito heidän hyvinvoinnistaan on lisääntynyt. Näin etenkin alisuoriutuvat oppilaat saavat aiempaa useammin kykyjensä mukaisia tuloksia.

Leea Jokimies

Kirjoittaja on Lauritsalan koulun laaja-alainen erityisopettaja.

YLÄMYLLYN KOULUSSA SAA OPPIMISTYYLINSÄ JA OSAAMISENSA MUKAISTA OPETUSTA

Olemme Liperin Ylämyllyn koulussa pyrkinneet luomaan oppilaiden yksilölliset taidot ja oppimistyyli huomioon ottavaa pedagogiikkaa. Jaamme oppilaita uudenvälisiin ryhmiin heidän osaamisensa ja oppimistyyli perustella. Oppimistyylin mukaisa jakoa sovellamme matematiikan ja englannin oppitunneilla ryhmittelemällä oppilaat analyttisten, holististen ja joustavien oppijoiden ryhmiksi. Tuomatunteja, joille oppilaat jaetaan yksilöllisen osaamisensa mukaan, käytämme äidinkielessä ja matematiikassa. Kehittämistyöhön ryhdyimme, koska opettajat tunsivat, etteivät he kykene vastaamaan oppilaiden moninaiisiin opetuksellisiin tarpeisiin suurehkoissa luokissa. Pienluokkien oppilaille myös tahdottiin antaa entistä enemmän mahdollisuuksia oppia vertaisryhmissä.

TUUMATUNNEILLA TOIMEEN

Tuumatuntien samantasoiset oppilasryhmät helpottavat opettamis- ja oppimistyötä. Luokanopettajat oppivat tuntemaan kaikki ikäluokan lapset vaihtuvissa tuumatuntiryhmissä; lapset puolestaan hyötyvät saadessaan tukea useammilta opettajilta.

Tuumatunteja käytämme äidinkielen ja matematiikan opiskelun eriyttämiseen kaikilla luokka-asteilla. Ikäluokka jaetaan senhetkisen osaamisensa mukaisiin ryhmiin, joissa opiskellaan 1–3 tuntia viikossa. Ryhmäjako- perusteena toimivat erityisopettajan testit sekä luokanopettajien pitämät kokeet ja muu arviointi. Tuumatuntiryhmät eivät ole samansuuruisia vaan suurimmiksi kasvavat yleensä keskitason ryhmät. Lähtötaidoiltaan heikoimmat ja toisaalta paljon eriyttämistä vaativat nopeasti etenevät oppilaat saavat opiskella pienimmissä ryhmissä.

Rehtori huomioi luokka-asteen toivomat tuumatunnit sijoittamalla ne *palkiksi* lukujärjestykseen. Myös laaja-alaisen erityisopettajan tunnit palkitetaan tuumatuntien osalta.

Tuumatuntien suunnittelusta ja toteuttamisesta huolehtivat yhteistyössä luokanopettajat, laaja-alainen erityisopettaja ja mahdollisuuksien mukaan erityisluokanopettajakin. Yhden ryhmän vetäjänä voidaan käyttää myös koulunkäyntiavustajaa. Tuumatuntien onnistuminen vaatii säännöllistä yhteistä suunnittelua oppiaineeseen ja materiaalin valinnassa, oppilaiden ryhmittelyssä, jakson tavoitteiden määrittelyssä sekä jakson pituudesta ja arvioinnista sopimisessa.

Pyrimme siihen, että opettaja saisi keskittyä omalle ryhmälle sopivan toiminnan suunnitteluun, eikä häneltä kuluisi turhaa energiaa materiaalin valmistamiseen. Oppimateriaalina käytämme joko oppikirjoja tai muuta materiaalia, joka on muokattu ryhmälle sopivaksi.

Tuumatunneilla kaikkien oppilaiden tavoitteet ovat samat. Vain yksilöllistetyt oppilaat opiskelevat luonnollisesti tuumatunneillakin omien, HOJKSiin kirjattujen tavoitteidensa mukaan. Yksi tuumatuntijakso kestää yleensä pari kuukautta. Jakson päätyttyä tai tavoitteiden muututtua ryhmät päivittyvät. Oppilaat voivat tarpeen mukaan vaihtaa ryhmää myös kesken jakson.

Opettajien työ helpottuu

Tuumatunnit ovat helpottaneet opettajien työtä, kun olemme saaneet mahdollisuuden opettaa melko yhdenmukaisia ryhmiä. Tuumatuntiryhmistä on myös se etu, että ryhmiä vaihdellessamme me luokanopettajat opimme tuntemaan kaikki ikäluokan lapset. Oppilaisiin liittyvissä pulmatilanteissa voimme siksi helposti ratkaista ongelmia yhdessä. Lapset puolestaan oppivat jo ensimmäisellä luokalla, että heillä on useampi aikuinen tukenaan koulutiellä.

Tuumatunneilla oppilas saa senhetkisen osaamisensa mukaista harjoitusta tai lisähaasteita oppimiselleen. Erityisopettajien osallistuminen tuumatuntien toteuttamiseen on lisännyt erityistuen määrää yleisopetuksessa. Pienluokkien erityisoppilaat puolestaan ovat saaneet tärkeää tukea sosiaaliselle kasvulleen vertaisryhmissä. Oppilaiden, vanhempien ja opettajien positiivisen palautteen takia olemme lisänneet tuumatunnit myös koulukoh- taiseen opetussuunnitelmaan.

Tuumatuntiryhmien koko vaihtelee. Suurimmiksi kasvavat osaamiseltaan keskitasoisten ryhmät. Taidoiltaan heikommat ja toisaalta paljon eriyttämistä vaativat, nopeasti etenevät oppilaat saavat opiskella muita pienemmissä ryhmissä.

NELJÄSLUOKKALAISTEN OIKEINKIRJOITUS SUJUVAKSI

Neljäsluokkalaisten äidinkielen tuumatuntiryhmissä elo–lokakuussa 2006 opiskeltiin tunti äidinkieltä viikossa. Tavoitteena oli oikeinkirjoituksen varmentuminen lausetasoisessa tekstissä. Luokat keskittyivät kielenhuoltoon, mutta samalla opeteltiin tarinan rakennetta ja sujuvaa kerrontaa ja kirjoitettiin lyhyitä tarinoita.

Toimintaan osallistui Jyrin yksikössä opiskelevat yleisopetuksen kolme neljättä luokkaa ja yksilöllistetyn pienluokan neljäsluokkalaisten, yhteensä 58 oppilasta. Ikäluokka jaettiin neljään ryhmään. Yhden ryhmän käytössä oli koulunkäyntiavustaja. Opetuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi kolme luokanopettajaa ja erityisluokanopettaja.

LUKU- JA KIRJOITUSTAITO EKALUOKKALAISTEN HALTUUN

Ekaluokkalaisten tuumatuntien tavoite on lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen. Tuumatunneilla sekä varmennetaan jo saavutettu taito että tarjotaan jo hyvin lukemisen hallitseville oppilaille haasteita heti koulunkäynnin ensi metreillä. Ryhmät päivittyvät, kun taidot kehittyvät.

Laaja-alaisen erityisopettajan tekemien lähtötasotestien perusteella jaoinme koulun 63 ekaluokkalaista neljään ryhmään: sujuvat ja sanatasoiset lukijat, erittäin hyvät valmiudet omaavat, hieman tavallista heikommat valmiudet omaavat sekä lapset, joiden kielelliset valmiudet ovat erittäin heikot. Opetuksen suunnittelusta vastasi kolme luokanopettajaa ja laaja-alainen erityisopettaja. Toteutukseen osallistui myös yksi koulunkäyntiavustaja siten, että lukevien lasten ryhmä jaettiin sujuviin ja sanatasoisiin lukijoihin ja ryhmän opettaja suunnitteli molemmille tasoille sopivaa opetusta. Erityisesti lähtövalmiuksiltaan heikompien sekä haasteellisempaa opetusta kaipaavien oppilaiden vanhemmat ovat suhtautuneet myönteisesti tuumatunteihin.

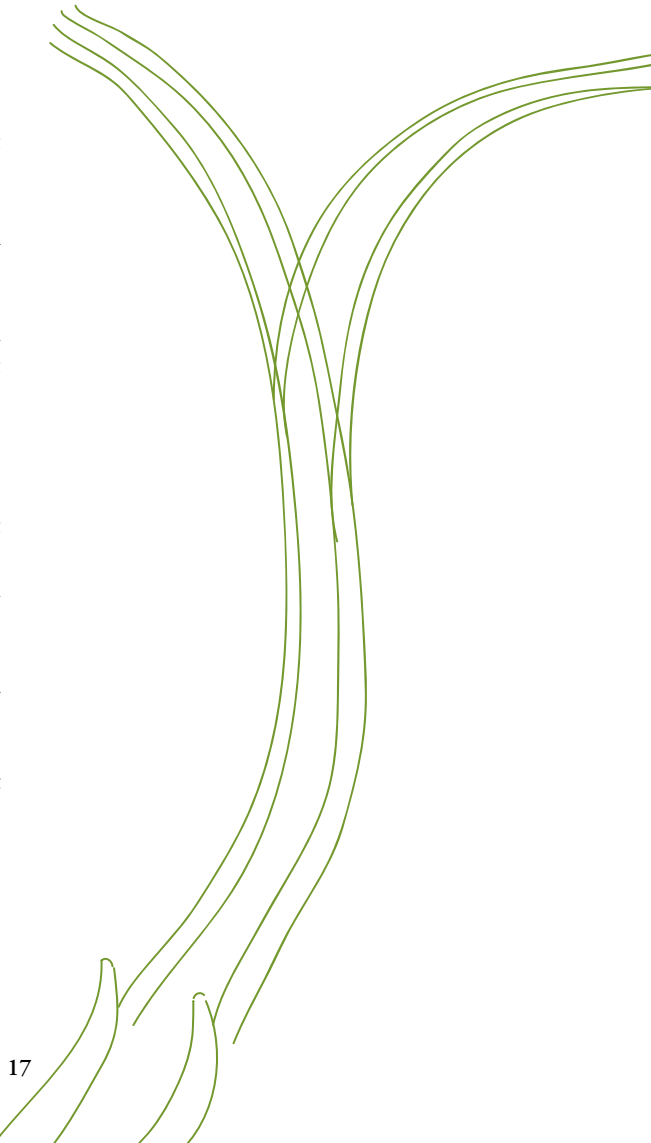
ERIYTTÄMISELLÄ LISÄÄ ILOA NELJÄSLUOKKALAISTEN LIIKUNTAAN

Koimme tyttöjen hiihdonopetuksen koulusamme haasteelliseksi oppilaiden erilaisten valmiuksien vuoksi. Osalla tytöistä on kilpahiihtotasoiset taidot, kun taas toiset pysyvät hädin tuskin pystyssä suksilla. Tilanne on sama luistelussa, voimistelussa ja palloilulajeissa. Halusimme tarjota kaikille oppilaille mahdollisuuden kokea liikunnan iloa. Yhdistimme kaksi liikuntaryhmää yhdeksi 34 tytön ryhmäksi, jota opetti kaksi opettajaa. Ryhmien yhdistäminen vaati yhden lukujärjestysmuutoksen.

Oppilaat kokivat uudenlaiset liikuntatunnit ryhmäytymisen jälkeen mielekkäiksi, ja pelot liikuntatunteja kohtaan vähenivät. Aremmat oppilaat tekivät parhaansa saavuttaakseen oppitunnin tavoitteen, fyysisesti räväkämät saivat kovempia haasteita. Esimerkiksi maastohiihtotunneilla osa tytöistä jäi koulun lähimaastoon harjoittelemaan perushiihtotaitoja toisten hiihtäessä vaativassa maastossa. Pallopeleissä kaikki pääsivät pelituntumaan, kun peliä tavallisesti hallitsevat pelasivat omassa porukassaan. Eri systä arat tai estyneet lapset vapautuivat voimistelun vertaisryhmissä.

Pitkään työparina toimineiden opettajien oli helppo aloittaa uudentyyppinen opetuskeilu. Liikuntajaksot ja oppitunnit suunniteltiin ja oppilaat arvioitiin yhdessä. Opettajat kokivat yhteistyön olevan samalla myös työn ohjausta, saivathan he toisiltaan uudenlaista näkökulmaa ja käytännön vinkkejä liikunnan opetukseen.

Oppilaiden vanhemmille tuumaryhmistä tiedotettiin kirjeitse. Vanhemmat suhtautuivat liikuntaryhmien yhdistämiseen ja liikunnan eriyttämiseen myönteisesti. He kertoivat omista kielteisistä koululiikuntakokemuksistaan ja olivat tyytyväisiä, kun eriyttäminen antoi kaikille lapsille mahdollisuuden itselleen sopivaan liikuntaan.

HOLISTISILLE JA ANALYYTTISILLE OPPIJOILLE TILAISUUS OPPIA TAVOILLAAN

Ylämyllyn koulussa on hyviä kokemuksia oppimistyylin mukaisista ryhmistä.

Barbara Prashnigin oppimistyyliteorian pohjalta olemme muokanneet opettajiemme apuvälineeksi oman oppimistyylianalyysimme, jolla kartoitamme viitteellisesti oppilaiden oppimistyyliä.

Valtaosa alakouluikäisistä oppilaistamme on oppimistyyliiltään *joustavia*. Heille siis sopii sekä *analyyttinen* että *holistinen* opetustyyli. Kuitenkin jo alkuopetusikäisistä voidaan tunnistaa oppimistyylien ääripäät – selkeästi analyttiset ja selkeästi holistiset oppijat. Erityisesti näiden oppilaiden oppimistyylin huomioiminen on mielestämme tärkeää. Samalla on hyvä muistaa, että lapsen kasvaessa ja kehittyessä myös oppimistyyli ja oppimiseen liittyvät mieltymykset voivat muuttua.

Oppimistyyliä huomioivaa ryhmittelyä olemme kokeilleet koulussamme lähinnä projektiluonteisesti, mutta myös muutaman pitkäkestoisen kokeilun olemme tehneet. Ryhmittelyn suorittavat pääsääntöisesti luokanopettajat, jotka tuntevat hyvin oppilaansa ja heidän taipumuksensa. Apuna ryhmitteilyssä käytämme kyselyitä: Ekaluokkalaisten

vanhemmilta olemme tiedustelleet lapsen persoonallisuudesta ja oppimismieltymyksistä. Isommat oppilaat osaavat jo itse kertoa opiskeluun liittyvistä mieltymyksistään ja tavoistaan.

Ei työrauhaongelmia

Opettaja voi oppimistyyliunneilla keskittyä antamaan ryhmälle sopivaa opetusta. Työrauhaongelmia ei oppimistyyli-ryhmissä juuri ole. Tosin holistiset ryhmät ovat usein analyttisiä äänekkäämpiä. Pienluokkien oppilaat saavat oppimistyyli-ryhmissä arvokkaita vertaisryhmäkokemuksia oppimisesta. Yleisopetuksen oppilaat puolestaan nauttivat samantyyppisten oppijoiden kanssa opiskelusta.

Oppimistyyli-ryhmissä opettaminen vaatii onnistuakseen huolellista ryhmien suunnittelua, toimintaan osallistuvien opettajien yhteissuunnittelua, opetettavan aineen valintaa ja viikkotuntimäärästä sopimista, tavoitteiden asettelua sekä jakson pituudesta, oppimateriaalista ja arvioinnista sopimista.

Valtaosa Ylämyllyn koulun alakouluikäisistä oppilaista on oppimistyyliiltään *joustavia*, joten heille sopii sekä *analyttinen* että *holistinen* opetustyyli. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä myös oppimistyyli ja oppimiseen liittyvät mieltymykset voivat kuitenkin muuttua.

KOLMASLUOKKALAISET OPPIMISTYYLINSÄ MUKAISEEN MATEMATIIKAN OPETUKSEEN

Aloitimme Ylämyllyn koulussa opetustyylejä huomioivan opetuskokeilun matematiikassa, koska matematiikka on holistisesti oppiville oppilaille usein vaikeaa.

Viime keväänä teimme koulumme kolmannen luokan oppilaille **Barbara Prashnigin** oppimistyylytestin, jonka pohjalta jaoin oppilaat oppimistyylin mukaisiin matematiikan ryhmiin. Ylämyllyn koululla on kaksi kolmatta luokkaa ja niillä yhteensä 48 oppilasta. Kummallakin luokalla on testimme mukaan keskimäärin 20 joustavaa oppilasta, kun taas puhtaan analyttisiä ja holistisia oppilaita on molemmissa luokissa keskimäärin neljä.

Perustimme kaksi matematiikan ryhmää. Analyttiset ja analyttisesti joustavat sekä holistiset ja holistisesti joustavat oppilaat saivat omat ryhmänsä. Opettajina toimii kaksi luokanopettajaa ja englannin aineenopettaja.

Holistien tunneilla huomio kokonaisuuksiin

Holististen ja holistisesti joustavien oppilaiden tunneilla kiinnitetään huomiota toiminnalliseen opetukseen ja kokonaisuuksien hahmottamiseen. Useimmiten käytetään olemassa olevia materiaaleja. Oppilaat saavat tehdä paljon paritöitä. Heille opetetaan sama aines kuin analyttisten oppilaiden tunneilla, mutta opetus tapahtuu toiminnallisesti, useita eri aistikanavia käyttäen. Oppilaat voivat niin halutessaan tehdä tehtäviä esimerkiksi lattialla maaten.

Osa holistisista oppijoistamme työskentelee parhaiten opettajan pöydän alla. Tunneilla kuunnellaan usein taustamusiikkia ja myös opittavia asioita, kuten kertotauluja, opetellaan musiikin avulla. Holistisesti suuntautuneet oppijat hyötyvät oppiaineksen jaottelusta pienempiin kokonaisuuksiin, ja he voivat tarvita selkeitä taukoja jaksottamaan oppimistaan.

Analyttikkojen kanssa aletaan yksityiskohdista

Analyttisten ja analyttisesti joustavien oppilaiden tunneilla opitaan samat asiat kuin holististen oppilaiden tunneilla. Opetustyyli on perinteisempää kuin holistien tunneilla, onhan analyttisillä oppilailla usein erittäin hyvä sisäinen motivaatio, eivätkä he siksi tarvitse ulkoista motivointia, kuten holistiset oppilaat.

Analyttikkojen kanssa aloitetaan yksityiskohdista ja edetään sieltä kokonaisuuksiin. Analyttiset oppijat ovat sitkeitä ja työskentelevät mielellään keskeytyksettä yhden tehtävän parissa, kunnes saavat sen valmiiksi. He pitävät säännöistä, joten matematiikan tunneilla on todella hiljaista, eikä järjestyshäiriöitä esiinny. Analyttikot pitävät myös rutiineista. Siksi he voivat hyötyä kerta toisensa jälkeen toistuvista selkeistä tuntirakenteista. Analyttikot työskentelevät parhaiten yksin, mutta jotkut heistä tekevät mielellään töitä myös todellisten verkkiensa kanssa.

Oppimistyylikokeilumme kestää koko lukuvuoden, ja toivomme saavamme siitä pysyvän tavan opettaa ja ryhmitellä lapsia. Toivomme myös, että oppimistyyli huomioivasta opiskelusta tehdään väitöstutkimus, jonka avulla saisimme myös tieteellistä näyttöä toiminnan vaikutuksista.

Maksullinen Learning Style Analysis -testi, jonka pohjalta oppilaat Ylämyllyn koulussa jaettiin kahteen ryhmään, löytyy sivuilta: www.clc.co.nz.

PUNAISET, KELTAISET, SINISET JA VIHREÄT OMINA RYHMINÄÄN

Helmikuussa 2006 järjestimme ensimmäisen luokan oppilaille oppimistyylyt huomioivan neljän viikon matematiikan opetusjakson geometriassa. Projektiin osallistui kolme yleisopetuksen luokkaa sekä startti-pienluokka. Opettajina toimivat luokanopettajat, erityisluokanopettaja sekä laaja-alainen erityisopettaja. Kahdessa suurimmassa ryhmässä oli käytössä myös kouluavustaja. Oppiaineeksena käytimme ensimmäisen luokan matematiikan geometriajaksoa ja oppimateriaalina pääasiassa oppikirjaa.

Vanhemmille lähettämämme kyselyn ja opettajan tekemän arvioinnin perusteella jaoimme oppilaat oppimistyylyryhmiin. Pohjana ryhmittelyssä käytimme kuopiolaisen Pirtin koulun mallia, jossa oppimistyylyryhmät on nimetty värien mukaan. Punaiset ja keltaiset ovat tässä luokituksessa analyttisiä ja siniset ja vihreät holistisia ryhmiä.

Tavoitteena oli, että jokaisen ryhmän oppilaat oppivat samat opetussuunnitelman mukaiset geometrian asiat, mutta opetustapa muokattiin jokaisen ryhmän oppimistyylylle sopivaksi. Punaisilla esimerkiksi oli yksilötyöskentelyä ja paljon erilaisia lisätehtäviä; keltaisten opiskelu eteni rauhallisesti kertausten ja yksilötyöskentelyn kautta; siniset tekivät ryhmätöitä ja keskustelivat; vihreiden oppiminen tapahtui toimimalla, tekemällä ja kokeilemalla.

Päivi Ikonen, Päivi Kokko, Kirsi Mutanen, Sanna Parkkinen, Pirjo Pasanen ja Anni Tervo

Kirjoittajista Päivi Ikonen on hankekoordinaattori ja laaja-alainen erityisopettaja ja Päivi Kokko erityisluokanopettaja. Kirsi Mutanen, Sanna Parkkinen, Pirjo Pasanen ja Anni Tervo ovat luokanopettajia.

Antero Aaltonen

Ylämylly on Liperin suurin alakoulu

Ylämyllyn koulu on Liperin kunnan suurin alakoulu. Koulussa on seitsemäntoista luokka-asteiden 1–6 yleisopetusryhmää sekä kuusi erityisopetuksen luokkatasojen 0–9 pienluokkaa. Koulu toimii kolmessa yksikössä, joiden välimatka on kolmen kilometriä. Opettajia on 28 ja vakinaisia koulunkäyntiavustajia kahdeksan. Lisäksi koulussa työskentelee vaihteleva määrä työharjoittelussa ja työllistettyinä olevia avustajia.

VARHAISEN PUUTTUMISEN MALLISTA PUHTIA KAUSTISELLA – Erilaiset oppijat kulkevat yksilöllisiä opinpolkuja 5-vuotisneuvolasta alakouluun

Kaustisen kunnassa rakennettiin Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeessa varhaisen puuttumisen mallia. Lähtökohtamme oli tunnistaa mahdolliset oppimisvaikeudet jo neuvolassa ja tukea sitten erilaisia oppijoita johdonmukaisesti alakoulun ja koulutien loppuun saakka.

Kaustisen kunta osallistui Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeeseen keskittymällä oppilaiden oppimisvalmiuksien vahvistamiseen, oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen sekä eri toimijoiden yhteistyön tehostamiseen, jotta vaikeuksiin voitaisiin puuttua mahdollisimman tehokkaasti.

Kehitimme Kaustisilla ns. *varhaisen puuttumisen mallin*, joka alkaa neuvolan ja psykologin 5-vuotistarkastuksesta ja jatkuu katkaematta perusopetukseen saakka ja siitä aina yläkoulun puolelle. Rakensimme mallin pilottikouluna toimineen Kaustisen keskuskoulun ensimmäisen luokan ja muutamien erityisoppilaiden voimin.

Syyslukukaudella 2006 kaikki Kaustisen kunnan alakoulut ottivat käyttöönsä pilottikokeilussa hyväksi havaitun mallin.

Pienin askelin pilottiluokassa

Kaustisen keskuskoulussa, joka on toiminut varhaisen puuttumisen mallin pilottikouluna, on päästy eteenpäin mukavasti, pienin askelin.

Erytyisopettaja ja luokanopettaja ovat tehneet tiivistä suunnitteluyhteistyötä ja luo- neet uusia käytänteitä pilottiluokkaa varten. Huoltajille ja lapsille olemme pitäneet yhteisiä vanhempainiltoja, joissa olemme kertoneet Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeessa kehitetyistä uusista käytänteistä ja niiden vaikutuksista lasten päivittäiseen koulutyöhön. Vanhemmat ovat sitoutuneet lastensa

Pilottiluokassa olemme käyttäneet toiminnallista musiikkiterapiaa, fysio- ja toimintaterapiaa ja Ekapeliä. Opettajat ovat panostaneet nimenomaan toiminnan säännöllisyyteen, sillä uskomme pitkäjänteisyyden voimaan.

koulunkäynnin seuraamiseen erinomaisesti: kaikki pilottiluokan vanhemmat ovat osallistuneet vanhempainiltoihin.

Pilottiluokassa on käytetty säännöllisesti toiminnallista musiikkiterapiaa, fysio- ja toimintaterapiaa, sensomotorista koulutusta, aivojumppaa ja Ekapeliä. Opettajat ovat panostaneet nimenomaan säännöllisyyteen, sillä uskomme pitkäjänteisen toiminnan hyödyllisyyteen.

Yksi erityisopetuksen väline on alusta lähtien ollut *toiminnallinen musiikkiterapia* (TMT). Se on yksilöterapiaa, jossa lapsi soittaa terapeutin pianon säestyksellä rumpuja ja erilaisia puhaltimia. Lapsen assosiaatio- ja muistitoiminnot kehittyvät ja hänen havaintokyynsä, kehonhallintansa ja hengityksensä yhteistoiminta paranee. Tarpeen vaatiessa lapsi voi jatkaa musiikkiterapiaa jopa kolmannelle luokalle saakka.

Olemme myös ohjanneet oppilaita entistä innokkaammin *fysioterapiaan* ja *toimintaterapiaan*. Terapiassa käyvien oppilaiden motoriset ja kielelliset taidot paranevat yleensä

huomattavasti jo vuodessa. Toimintaterapeutti ja oppilaan opettajat pitävät yhteisiä palavereita, jotta myös luokassa voitaisiin hyötyä terapiassa syntyneestä oppilaan tuntemuksesta. Terapioiden myötä opettajien yhteistyö myös kouluterveydenhoitajan ja -lääkärin kanssa on lisääntynyt selvästi.

Esi- ja alkuopetusluokkien sensomotorisen kuntoutuksen aluksi rakensimme *sensomotorisen radan*. Pyrkimyksemme on tarjota mahdollisimman monelle luokalle tilaisuus käyttää rataa kerran viikossa. Sensomotorisen viikonloppukurssin jälkeen kokeilussa mukana oleva luokanopettaja on teettänyt päivittäisiä sensomotorisia harjoitteita omalle luokalleen.

Aivojumppa-koulutuksen käyneet opettajat käyttävät aivojumppaa luokissaan oman innostuksensa mukaan.

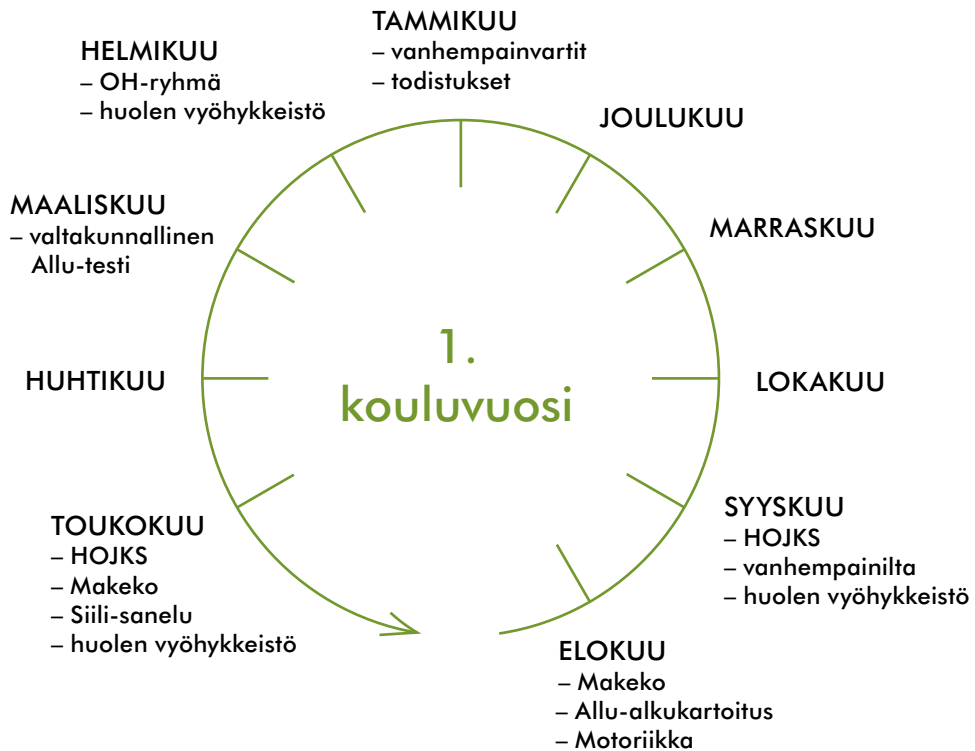
Pilottiluokka on pelannut *Ekapeliä* säännöllisesti jo puoleltoista vuoden ajan. Ekapeli

on professori **Heikki Lyytisen** ja tutkijaryhmän kehittämä tietokonepeli kirjain-äänne-vastaavuuden harjoittamiseen lukemaan opeteluvaiheessa. Syksystä 2006 lähtien Ekapeliä on alettu käyttää kaikissa kunnan esi- ja alkuopetusryhmissä. Sekä oppilaat, opettajat että vanhemmat ovat havainneet pelin auttavan luku- ja kirjoitustaidon omaksumista.

Moniammatillisesti Kaustisen opetustoimessa

Koko kunnan tasolla olemme keskittyneet luomaan *moniammatillista yhteistyötä* sivistys-, sosiaali- ja terveystoimen eri viranhaltijoiden välille.

Vuosikello-periaatteen mukaisesti jokainen 0–6-luokkien oppilas saa oman vuosikellonsa, johon kirjaamme kolmesti lukuvuodessa kaikki oppilasta koskevat erityistapahtumat, kuten erilaiset testaukset sekä erityisopettajien

1. kouluvuoden vuosikello

ja luokanopettajien väliset huolenvyöhyketa-
paamiset. Keskuskoululla on alkanut myös
oppilashuoltoryhmän toiminnan sisällöllinen
uudistaminen. Ajatus on saada oppilas-
huoltoryhmä kokoontumaan säännöllisesti.
Kyläkouluilla oppilashuoltoryhmä uudistus
käynnistyy myöhemmin tänä vuonna.

Oppilaiden siirtymistä *nivelkohtien* yli
olemme pyrkineet helpottamaan lisäämällä
henkilökunnan välistä yhteistyötä neuvola-,
päivähoito- ja esikouluyksiköissä sekä esikou-
lu- ja alkuopetusyksiköissä. Koulun puolella
olemme uudistaneet nivelkohtia siten, että
opettajat vaihtuvat tätä nykyä luokilla 1–3 ja
luokilla 4–6.

Hitaita onnistumisia

Koska pienessä kunnassa on vain vähän työn-
tekijöitä, toimivien työryhmien perustami-
nen on ollut vaikeaa. Kun haimme mukaan
hankkeeseen, suunnittelimme tekevämme ai-
noastaan pienen pilottikokeilun, jonka yhden
luokan oppilaat, luokanopettaja ja erityisopet-
taja toteuttaisivat yhdessä. Suunnitelmien yl-
lättäen muuttuessa oli aluksi vaikea sitouttaa
koulun koko henkilökunta siihen tiiviiseen
suunnittelutyöhön, jota varhaisen puuttumi-
sen mallin kehittäminen vaatii. Koko kou-
lumme henkilökunta ei myöskään ole ollut
aivan heti valmis soveltamaan varhaisen puut-
tumisen mallia omassa työssään.

Lukuvuoden 2006–2007 aikana olem-
me aikomustemme mukaisesti kouluttaneet
opettajia, jotta varhaisen puuttumisen mal-
lia voitaisiin alkaa soveltaa koko Kaustisen
kunnassa. Seuraavaksi jalkaudumme kylä-
kouluihin suunnittelemaan opettajien kanssa
juuri heidän olosuhteitaan tukevia käytäntö-
jä ja hankintoja. Pilottikokeiluna luotu malli
jatkuu nyt koko kunnan kokeiluna. Kevääl-
lä järjestämme esi- ja alakoulujen opettajien
yhteisen arviointitapaamisen, jonka jälkeen
luomme pilottimallista laajalti toimivan käy-
tännön. Tätä käytäntöä voimme sitten uu-
distaa opettajilta saatujen ideoiden pohjalta
vuosittain.

Hanketyö on ollut antoisaa, mutta melko
rankkaa ja aikaa vievää, olemmehan joutu-

neet tekemään sitä päivätyön ohella. Uusim-
piin tutkimustuloksiin perustuva koulutus,
jota olemme saaneet nauttia, on ollut erittäin
laadukasta. Koulutuksen myötä on myös syn-
tynyt aivan uusi verkosto, jossa aiomme jatkaa
yhteistyötä toisten hankekuntien kanssa.
Hankkeen myötä tutuksi tulleet Opetushal-
lituksen ja opetusministeriön viranhaltijat
puolestaan parantavat tärkeällä tavalla edel-
lytyksiämme asioida kyseisten virastojen
kanssa.

Tuija Kainu ja Outi Pesola-Bernhardt

*Kaustisen kunnan Erilaiset oppijat – yhteinen
koulu -hanketta ovat olleet kehittämässä Kaus-
tisen keskuskoulun erityisopettaja Outi Peso-
la-Bernhardt ja esikouluopettaja Tarja Niemi
sekä apulaisrehtori Tuija Kainu, joka on toi-
minut hankekoordinaattorina.*

*Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hank-
keen 1. teemaryhmä keskittyi oppimisvalmiuk-
sien vahvistamiseen ja oppimisvaikeuksien var-
haiseen tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen
eri toimijoiden yhteistyönä.*

Ekapelillä kirjaimet ja äänteet kohdilleen

Ekapeli-tietokonepeli on suunniteltu
lapsille lukutaidon perusteiden harjoit-
tamista varten. Ekapeli auttaa harjoitta-
maan kirjainten ja niitä vastaavien ään-
teiden välisiä yhteyksiä. Pelaajan teh-
tävänä on valita kuulemaansa äännettä
vastaava kirjain useampien kirjainten
joukosta.

<http://www.cc.jyu.fi/oppeli/>

Varhaisen puuttumisen malli alkaa neuvolan ja psykologin 5-vuotistarkastuksesta ja jatkuu katkeamatta perusopetuksen ylimmille vuosiluokille saakka. Oleellista on, että tieto kulkee, eikä oppilaita jätetä oman onnensa nojaan nivelkohdissa.

Varhaisen puuttumisen malli pähkinäkuoressa

Varhaisen puuttumisen malli vaatii onnistuakseen tiedonvälityksen tehostamista, täsmäkoulutusta, viitseliäisyyttä täyttää vuosikelloja ja paljon muuta. Kaustisilla laadittiin seuraava olennaisten asioiden lista:

- Tiedonvälityksen tehostaminen terveyst-, sosiaali- ja koulutoimen välillä järjestämällä eri hallintokuntien toimijoille säännöllisiä keskinäisiä tapaamisia.
- 5-vuotisneuvolassa ja psykologin tarkastuksessa lapsesta ilmi tulleiden tietojen välittäminen esikouluun.
- Vuosikellon tekeminen kullekin oppilaalle hänen esikouluvuodestaan alkaen ja joka vuosi sen jälkeen. Vuosikelloon kirjataan, mitä testejä lapselle on tehty ja mitä testeissä on havaittu. Vuosikelloon tallennetaan myös, minkälaista yhteistyötä erityistyöntekijät ja esikoulu- ja perusopetuksen opettajat tekevät keskenään ja miten usein.
- Opettajien kouluttaminen erilaista täsmäkoulutusta järjestämällä. Kaustisilla on järjestetty muun muassa sensomotorista koulutusta sekä Ekapeliin ja kielellisiin oppimisvaikeuksiin liittyvää konsultointia esikoulu- ja alkuopettajille. Kaustisilla on myös käynyt useita eri alojen asiantuntijoita pitämässä luentoja muun muassa alisuoriutumisesta, oppilaan yksilöllisestä huomioimisesta oppimistapahtumassa, erilaisten opetusmenetelmien toimivuudesta luokkaopetuksessa ja lukion erityisopetusjärjestelyistä.
- Hankkeen sisällöstä tiedottaminen oppilaiden vanhemmille. Koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittäminen kuudessa vanhempainillassa.
- Koulumme Pedanet-kotisivujen (www.peda.net/veraja/kaustinen/kirkonkyla, klikkaamalla aliveräjää ”Erilaiset Oppijat–yhteinen koulu 2004–06”, salasana: eo) jatkuva päivittäminen. Olemme tallentaneet kotisivuillemme opettajia varten kaikki koulutuspäivien luentomuistiinpanot ja luennoitsijoiden PowerPoint-esitykset. Myös erityisopetukseen Kaustisilla luodut uudet käytänteet, HOJKS-kaavakkeet, vuosikellot ja muu materiaali ovat tallessa kotisivuillamme.
- Ajankohtaisen kirjallisuuden hankkiminen opettajien käsikirjastoon.
- Oppilaille tarkoitetun virtuaalisen toimintaympäristön luominen laadukkaiden oppimispelien avulla.
- Ekapelin käyttöönotto kaikissa kunnan esi- ja alakouluissa.
- Mahdollisuus erilaisten ohjelmien, kuten Lexian, äidinkielen Alkuluvun ja matematiikan Moppi-ohjelman käyttöön kaikille kunnan alakoululaisille.
- Pedanet-oppimisalustan tarjoaminen kaikille kunnan alakouluille.

LUKIOSSAKIN JOKAINEN ON ERILAINEN OPPIJA – MUSIIKKILUKIOSSA VARSINKIN

Ajattelemme Kaustisen musiikkilukiossa, että jokainen opiskelija on oppijana yksilöllinen ja erilainen. Haluamme kehittää sopivia käytäntöjä erilaisten oppijoiden tukemiseen lukiopolun kaikissa vaiheissa. Oppimaan oppimisen näemme keskeisenä koulutyössä.

Kaustisen musiikkilukion toimintakulttuuri on muuttunut vuosien myötä arvioivaksi, tutkivaksi ja kehittäväksi. Aloimme jo 1990-luvulla arvioida suunnitelmallisesti koulu yhteisöämme ja etsiä uusia ratkaisuja toimintamme parantamiseksi. Muutosherkkyys ja -valmius kehittyivät pikku hiljaa. Ymmärsimme jo varhain, että oppilaat tarvitsevat ohjausta yksilöllisellä lukiopolullaan luokattomassa lukiossa. Opiskelijälähtöisyyden ja avoimien oppimisympäristöjen kautta opimme tunnistamaan oppilaiden erilaisuuden ja oppimisen esteet. Opimme myös kannustamaan jokaista hänen tarvitsemallaan tavalla. Opetussuunnitelman ajatuksen mukaisesti panos-

timme oppimaan oppimiseen ja tällä tiellä olemme edelleen.

Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeessa olemme halunneet paneutua suunnitelmallisesti erilaisten oppijoiden oppimisen tukemiseen ja kehittää lukio-opetusta siten, että jokaisen opiskelijan lukiopolku olisi yksilön kannalta paras mahdollinen. Olemme työssämme hyödyntäneet asiantuntijaverkostoja ja syventäneet tietämystämme yksilöllisestä oppimaan oppimisesta. Olemme myös verkostoituneet ja neuvotelleet yliopistokeskuksen asiantuntijoiden kanssa. Omassa työyhteisössämme olemme toimineet tutkivasti ja yhteisöä aktiivisesti kehittämällä ja kouluttaen.

Halusimme paneutua suunnitelmallisesti erilaisten oppijoiden oppimisen tukemiseen ja kehittää lukio-opetusta siten, että jokaisen opiskelijan lukiopolku olisi yksilön kannalta paras mahdollinen. Työyhteisössämme toimimme tutkivasti ja yhteisöä aktiivisesti kehittämällä ja kouluttaen.

Oppimaan oppimisen haaste

Koulumme toiminnan keskeiseksi nostamamme oppimaan oppimisen haasteessa riittää kehittämistä loputtomiin. Tavoitteena on etsiä sopivia käytäntöjä erilaisten oppijoiden tukemiseen lukiopolun kaikissa vaiheissa. Rohkaisemme oppilaita erilaisiin työtapoihin emmekä sulje pois mitään oppimisen keinoja. Näin opiskelijat alkavat tulla tietoisiksi omista vahvuuksistaan. Tämä työ on prosessi, joka edellyttää opettajien asiantuntijuuden jatkuvaa kehittämistä ja opettajuuden uudistamista.

Ohjaamme kaikki lukioomme eri puolilta Suomea tulevat opiskelijat suorittamaan opintojen alkuun sijoitetun Orientoivat opinnot -kurssin, joka on suunniteltu antamaan eväitä lukion aloittamiseen. Kurssi toteutetaan moniammatillisesti, ja mukana on niin musiikkiteatterin ohjaaja-opettajan vetämiä draamajaryhmytymisharjoituksia kuin peruskoulun erityisopettajan luento oppimisvaikeuksista. Muita aiheita ovat muun muassa koulun käytännöt, opintotuki-, matkustus- ja kansliaasiat, sähköiseen oppimisalustaan tutustuminen ja opiskelijahuoltokysymykset. Palapelin rakentamiseen osallistuvat myös tutorit. Arvioinnin jälkeen kurssi muotoillaan uudelleen seuraavaa lukuvuotta varten.

Kaikki erilaisia oppijoita

Kaustisen musiikkilukion yhtenä keskeisenä ajatuksena on, että kaikki opiskelijat ovat oppijoina yksilöllisiä ja erilaisia. Olemme muokanneet ohjausjärjestelmäämme havaitse-

maan opiskelijoiden vahvuudet entistä paremmin ja tukemaan heitä entistä enemmän niiden hyödyntämisessä.

Opiskelijan lukiopolkuun on systemaattisesti sijoitettu *tuumauspysäkkejä*. Jokaisella oppilaalla on oma henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS), jota täsmennetään säännöllisesti kaksi kertaa lukuvuodessa. Tutorit haastattelevat opiskelijat henkilökohtaisesti käyttäen työvälineenään Optima-oppimisalustalla toimivaa sähköistä HOPS-lomaketta, johon opiskelija täyttää tietyt kohdat ennen haastattelua. Tutorin avulla suunnitelmat tarkentuvat. Tutorien taustaohjaajina toimivat opinto-ohjaaja ja rehtori. Musiikin HOPS-suunnittelusta ja ohjaamisesta huolehtii musiikin opettaja.

HOPS-lomakkeessa keskitytään opiskelijan ainevalintoihin, ylioppilassuunnitelmiin, työelämän tutustumisen jaksoihin, lukion jälkeisiin jatko-opintotoiveisiin ja oppilaan oman oppimisensa arviointiin. Ohjausjärjestelmää ja sen toimivuutta arvioidaan vuosittain keräämällä palautetta sekä opiskelijoilta että tutoreilta.

Tehokasta erityistukea tarvitseville

Erityistukea tarvitsevat opiskelijat pyritään Kaustisen musiikkilukiossa löytämään ja ottamaan huomioon opintojen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Toimintatavat on kirjattu opetussuunnitelmaan ja niillä on selkeä aikataulu, mikä antaa toiminnalle ryhtiä. Ensimmäisen kerran asia otetaan esiin hakuvaiheessa, kun hakijoilta tiedustellaan, onko hän osallistunut erityisopetukseen peruskoulussa tai onko hänellä todettu jonkinlainen oppimisvaikeus. Mahdolliset oppimisvaikeudet eivät vaikuta musiikkilukioon hyväksymiseen.

Kouluun hyväksytyt käyvät heti alussa lukio-opiskeluun orientoivan kurssin, jonka ohjelmaan kuuluu erityisopettajan luento oppimisvaikeuksista ja niiden huomioimisesta lukiossa. Opiskelijoita kehoitetaan pohtimaan asiaa ja kertomaan mahdollisista vaikeuksistaan ja diagnooseistaan. Asia otetaan esille myös kahdesti vuodessa tutorin kanssa

On tärkeää, että erilaista oppijaa varten räätälöidyt toimet eivät lopu lyhyeen vaan tulevat osaksi opiskelijan arkea niin kotona kuin koulussa.

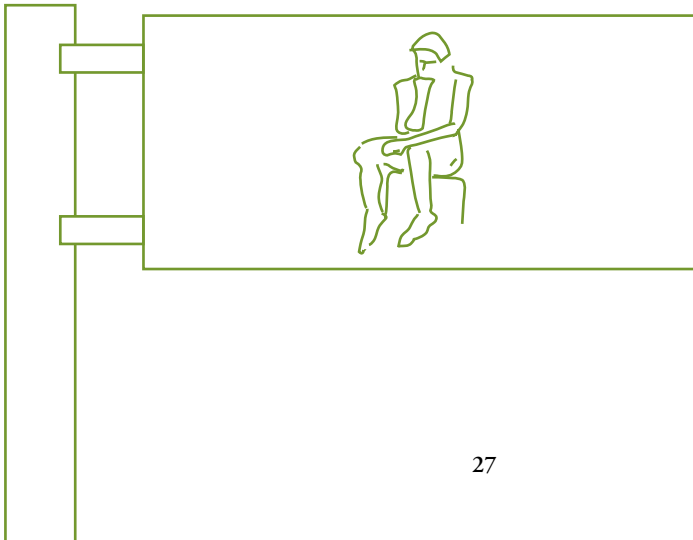
käytävissä HOPS-keskusteluissa. Niin opiskelijoita kuin opettajia muistutetaan aiheesta aika ajoin. Opintojen edetessä opettajat tekevät havaintoja ja kertovat mahdollisista oppimisvaikeusepäilyistä erityisopetuksen yhteyshenkilölle. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus osallistua kaksi kertaa lukuvuodessa järjestävään Niilo Mäki Instituutin (NMI) lukitesttiin. Opettaja voi myös ohjata oppilaan testiin, mikäli kokee sen tarpeelliseksi.

Jos testitulos viittaa lukihäiriöön, tehdään jatkotutkimuksia. Erityisopettaja tekee yksilötestit ja kirjoittaa lausunnon. Hänen ja muiden opettajien suosituksiin perustuen voidaan anoa ylioppilastutkintolautakunnalta erityisjärjestelyjä ylioppilaskokeisiin. Sitä varten tarvitaan myös erikoislääkärin lausunto. Lukitestin ohella koulussa on mahdollisuus tehdä NMI:n matematiikkatesti. Lukihäiriö on toki vain yksi mahdollinen vaikeuksia aiheuttava ilmiö. Muita opiskelijoillamme todettuja, opiskelutuloksiin vaikuttavia seikkoja ovat olleet kehityshäiriö, hahmotusongelmat, paniikkihäiriö, motorinen häiriö, hitaus sekä fyysinen vamma.

On tärkeää, että erilaista oppijaa varten räätälöidyt toimet eivät lopu lyhyeen, vaan tulevat osaksi opiskelijan arkea. Opiskelijalle annetaan siksi suosituksia, kuinka toimia koulussa ja kotona. Kaikille oppilaan opettajille tiedotetaan opiskelijan tilanteesta ja neuvotaan, kuinka tukea opiskelijaa opetus- ja koetilanteissa. Erityisopiskelijoiden tiedot kirjataan oppimislustaan, josta opettajat voivat tarkistaa kursseja aloittaessaan kunkin opiskelijan tarpeet. Toki niistä keskustellaan säännöllisesti myös opettajainkokouksissa. Erityisopetuksen yhteyshenkilö käy säännöllisesti arviointikeskustelun tukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa. Niissä selvitetään muun muassa, miten tukitoimet ovat vaikuttaneet ja millaisia toiveita opiskelijalla on jatkosta.

**Taina Lehtonen, Liisa Pyykkö-Seppälä,
Hilkka Rauhala**

Taina Lehtonen on Kaustisen musiikkilukion rehtori ja Hilkka Rauhala lehtori. Liisa Pyykkö-Seppälä työskentelee lukion lehtorina ja opona.

KAUSTISEN MUSIIKKILUKION OPISKELIJOIDEN AJATUKSIA

HOPS-keskustelut

”Toisella vuosikurssilla oli erittäin hyödyllistä keskustella hajauttamisvaihtoehdoista nimenomaan tutorin kanssa, koska hän tiesi kaikista opettajista parhaiten, miten juuri minun kannatti hajauttaa. HOPS-korttia täyttämällä huomasi pysyvänä ajan tasalla omista tekemisistäni ja havaitsin, jos jonkun asian kanssa meinasi tulla kiire ja tajusin alkaa hommiin!”

”Mahdollistaa yksilöllisen ohjauksen, joka tuo turvallisuutta opintoihin.”

”On auttanut, kun on saanut käydä jonkun kanssa läpi esimerkiksi kirjoitussuunnitelmaa. Ei tarvitse olla huolissaan, että ei ole suorittanut tarpeeksi kursseja.”

”HOPS-keskustelut varmentavat kurssivalintoja ja luovat varman pohjan opiskelulle.”

Musiikin HOPS-keskustelut

”Ensinnäkin se antaa kaikille mahdollisuuden vaikuttaa toteutettaviin musiikin kursseihin. Useita uusia bändejäkin syntyi tänä vuonna juuri siksi, että viime vuonna monet toivoivat lisää bänditoimintaa. On tärkeää ja mukavaa, että oppilaat saavat itse vaikuttaa!”

”Musiikin HOPS-keskusteluissa saa tietoa musiikkikursseista, jotka toimivat lukion ulkopuolella. Keskusteluissa voi aina käydä varmistamassa kurssivalintoja.”

Oppimisvaikeuksien selvittely

”Omalla kohdallani lukihäiriö huomattiin vasta täällä lukiossa. Jos se ei olisi tullut ilmi, oppimiseni olisi varmasti hankalaa. Opettajat ja kaikki ovat huomioineet asian erittäin hyvin. Tarvitsisin kuitenkin vielä lisäopastusta ja tietoa lukihäiriöstä.”

”Olen ymmärtänyt, mikä lukemisessani on vikana, enkä enää luule olevani huono opiskelija. Erilaiset järjestelyt ovat auttaneet esimerkiksi kokeessa. Opiskelu on muutenkin sujunut paremmin, ainakin mielekkäämmin, kun on tiedostanut lukihäiriön.”

Joustavuus ainevalinnoissa

”On ollut tärkeää, että valinnoissa on ollut joustovaraa. Omat kurssini olen juuri sen takia saanut suoritetua hyvässä järjestyksessä.”

”On hyvä, että oppilaat saavat enemmän vapautta valita kursseja, joista on eniten hyötyä ja suunnitella itse opintojaan.”

OPPIJOIDEN EHDOKSILLA SAVONLINNAN NORMAALIKOULUSSA

Keskityimme Savonlinnan normaalikoulun Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeessa esi- ja alkuopetusluokkien oppilaiden opiskelutaitoihin. Loimme 0–2-luokille oppijakeskeisen palaute- ja arviointijärjestelmän, jossa mukana ovat opettajan ja oppilaan lisäksi myös vanhemmat ja oppilastoverit. Meillä oli kolme tärkeää lähtökohtaa: pyrimme tavoitteelliseen oppimiseen ja oppilaan metakognitiivisten taitojen kehittämiseen sekä halusimme taata oppilaille mahdollisuuden vaikuttaa omaan koulutyöskentelynsä ja oppimisympäristöönsä.

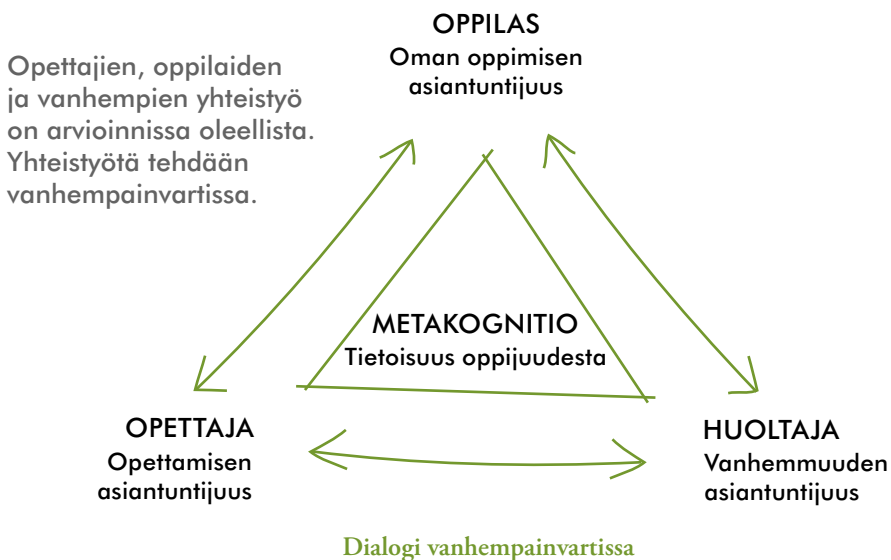
Koulumme arvoihin kuuluu kodin näkeminen tärkeänä oppimisympäristönä, oppimisen kannustajana ja palautteen antajana. Olemmekin kehittäneet vanhempien, opettajien ja oppilaiden dialogille pohjaavan mallin, jota sovellamme arviointikeskusteluissa, niin sanotuissa *vanhempainvartissa*.

Malli kuvaa keskusteluun osallistujien roolia ja asiantuntijuutta omassa roolissaan. Se havainnollistaa myös osallistujien jaettua asiantuntijuutta. Vanhemmat ja opettaja ovat kasvatuksen asiantuntijoita; oppilas ja opet-

taja ovat oppimisen asiantuntijoita; vanhemmilla ja osin oppilaallakin on oppilaan elämäntapaan liittyvää asiantuntijuutta.

Opiskelutaitojen kehittäminen onnistui

Päätöksemme asettaa konkreettisia ja kapea-alaisia tavoitteita toimi. Myös ratkaisu keskittyä 0–2-luokkien opettajiin ja oppilasryhmiin oli hyvä, saatoimmehan näin paneutua luomaan arviointi- ja palautemenetelmiä selkeärajaiselle ikäryhmälle.

Työryhmän opettajajäsenet kiittivät hankkeen materiaalia ja kokoontumisissa käytyjä keskusteluja, jotka auttoivat heitä kehittämään omia arviointikäytänteitään. Opettajat kokivat etenkin kodin ja koulun yhteistyötä varten luodut arviointilomakkeet konkreettisuudessaan hyödyllisiksi. He pitivät hankkeen yhteydessä järjestettyä koulutusta tärkeänä ajatusten avaajana ja mahdollisuutena kehittää uusia työmuotoja.

Arviointikeskusteluun eli vanhempainvarttiin liittyvien vuorovaikutustekijöiden kuvaaminen kaaviona auttoi meitä ymmärtämään, mikä merkitys eri osapuolilla on oppilaan oppimisen arvioinnissa. Halusimme entisestään selkiyttää eri osallistujien roolia arviointikeskusteluissa: Oppilas on oman oppimisensa asiantuntija. Vanhempien asiantuntemus liittyy vanhemmuuteen ja lapsen elämänkaaren tuntemiseen. Opettaja on omassa roolissaan sekä kasvatuksen että opetuksen asiantuntija.

Eija Karhiola

Savonlinnan normaalikoulussa hankkeen yhdyshenkilöinä toimivat erityisopettaja Sirpa Koivuniemi-Luoma-aho ja luokanlehtori Eija Karhiola sekä rehtori Mikko Ripatti. Lisäksi hankkeen työryhmässä ovat olleet mukana luokanlehtorit Merja Kuosmanen, Heli Lepistö, Leena Nenonen ja Pirkko Valkonen.

On suuri haaste opettajille ja koululaitokselle miettiä, miten ja missä asioissa oppilaiden mielipiteitä kuullaan. Savonlinnan normaalikoulussa lisäsimme oppilaiden panosta oman oppimisensa arvioijina.

Ari Korkala

Ari Korkala

Savonlinnan normaalikoulun kehittämistyön periaatteet

1. Tavoitteellinen oppiminen

Oppilaan tulee heti koulun aloitettuaan oppia tietoiseksi omista vahvuuksistaan ja tunnistaa, missä hänellä on kehittymisen tarvetta. Oppilaan tulee saada mahdollisuus ilmaista oma käsityksensä taidoistaan ja määrittellä työskentelynsä tavoitteet. Kodin ja koulun yhteistyön on lähdettävä oppilaiden asettamista tavoitteista. Opettajien on riittävän usein tiedotettava oppilaalle ja kotiin oppilaan koulumestystyksestä.

Koulun kehittämisen kannalta on syytä pohtia seuraavia seikkoja: Millä tavalla ja missä vaiheessa oppilaan asettamia tavoitteita kirjataan? Miten yksilölliset tavoitteet otetaan huomioon koulutyöskentelyssä? Kuinka opetussuunnitelma ja yksilölliset tavoitteet voidaan sovittaa yhteen? Miten koulukulttuuria voidaan muuttaa yksilöllisten tavoitteiden toteutumisen suuntaan yhteisöllisyyttä kuitenkin unohtamatta?

2. Oppilaan metakognitiivisten tietojen ja taitojen kehittäminen

Oppilaan tulee olla tietoinen omista oppimisen taidoistaan. Hänen olisi kyettävä hahmottamaan seuraavia: Miten hän oppii parhaiten ja onko hänellä keinoja parantaa omia oppimisen taitojaan? Miten läksyt kannattaa tehdä, jotta oppisi mahdollisimman hyvin? Kuinka kokeisiin kannattaa valmistautua? Mitä voi oppia omista virheistään?

Kodin tuki on koulunkäyntitaitojen oppimisessa ensiarvoisen tärkeää. Koulun olisi oppilaan metakognitiivisten taitojen kehittämiseksi huolehdittava, että oppilas saa riittävästi henkilökohtaista palautetta suorituksistaan ja ohjausta suoritusensa parantamiseksi.

Koulun kehittämisen näkökulmasta on hyvä miettiä seuraavia kysymyksiä: Miten koulu onnistuu riittävästi ottamaan huomioon ja tukemaan erilaisia oppimisen strategioita ja antamaan yksilöllistä palautetta oppilaan menestymisestä? Millä keinoin varmistetaan, että oppija on tietoinen omista taidoistaan ja taidoistaan oppijana?

3. Oppilaiden mahdollisuus vaikuttaa koulutyöskentelyyn ja oppimisympäristöön

Suomalaisen koulun työskentelykulttuuri ei ole juuri tukenut oppilaan mahdollisuutta vaikuttaa omaan työskentelynsä ja oppimisympäristöönsä, vaikka monet tutkimukset osoittavat, että oppilaan mahdollisuus puuttua oppimisympäristöönsä parantaa hänen koulussa viihtymistään. Vasta viime vuosina on opittu kysymään oppilailta, millaisia ympäristöjä he arvostavat ja haluavat.

Ehkä suurin kulttuurinen muutos Erilaiset oppijat -hankkeessa koskee juuri oppilaan vaikuttamismahdollisuutta. On suuri haaste koululaitokselle ja opettajille miettiä, miten ja missä asioissa oppilaiden mielipiteitä kuullaan ja heidän toivomuksensa otetaan huomioon. On muistettava, että myös koti on merkittävä oppimisympäristö.

ARVIOINTIVIHKO KULJETTAA KOULUN JA KODIN VÄLISET VIESTIT

Opettajat, vanhemmat ja oppilastoverit täyttävät arviointivihkoja myönteisessä hengessä.

Olemme Savonlinnan normaalikoulussa käyttäneet arviointivihkoja osana esikoululaisten sekä ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden yksilöarviointia ja havainneet sen erittäin toimivaksi arvioinnin välineeksi.

Opettaja tekee viikon mittaan havaintoja lasten oppimisesta; hän kiinnittää huomionsa myönteisiin oppimiskokemuksiin, kehityshaasteisiin ja muuhun tärkeään. Kerran viikossa hän kirjaa havaintonsa lyhyesti vihkoon. Lapset antavat niin ikään viikoittain toisilleen myönteistä palautetta, jonka opettaja tallentaa arviointivihkoihin. Arviointivihko lähtee perjantaisin viikoittaiselle kotikäynnille ja palaa huoltajan puumerkillä varustettuna opettajan pöydälle maanantaiaamuna.

Jo ensimmäisessä vanhempainillassa kannustimme vanhempia arvioimaan lapsensa kehitystä kodin näkökulmasta ja kirjaamaan sen

vihkoon. Jos vanhemmat seuraavat lastensa koulunkäyntiä alusta alkaen, lasten oppimismotivaatio todennäköisesti säilyy korkeana. Kannustamme perheitä arviointivihkon pariin edes hetkiseksi joka perjantai, jolloin toivomme vanhempien lukevan lapsilleen opettajien vihkoon kirjaaman palautteen. Näin vanhemmat myös ovat tehneet.

Arviointivihkon idea on myönteinen, kannustava kasvatus. Kehumme aina, kun aihetta on. Kannustamme yrittämään, erehtymään ja harjoittelemaan. Kehityshaasteetkin pyrimme sanomaan myönteisellä, joskin realistisella tavalla.

Merja Kuosmanen

Arviointivihkon idea on myönteinen, kannustava kasvatus. Rohkaisemme yrittämään, erehtymään ja harjoittelemaan. Kehityshaasteetkin pyrimme sanomaan myönteisellä, joskin realistisella tavalla.

DIALOGISESTI OSA-AIKAISESSA ERITYISOPETUKSESSA

Erityisopetusvihkot ja opintokirjat toimivat opettajan, oppilaan ja kodin välisen vuoropuhelun välineinä.

Jotta erityisopetuksessa syntyisi tulosta, tarvitaan oppilaan ja opettajan välistä dialogia ja yhteistyötä. Yhteistyön synnyttämiseksi annamme oppilaan itse asettaa omat osa-aikaisia erityisopetusta koskevat tavoitteensa. Oppilas saa myös itse arvioida tavoitteidensa toteutumisen erityisopetusviikoonsa, johon opettajakin kirjaa oman palautteensa.

Tällaisen dialogisen toiminnan tuloksena olemme tehneet koulussamme erilaisia suunnittelu- ja itsearviointilomakkeita sekä yksilöllisiä erityisopetusvihkoja.

Kodin ja koulun yhteistyö

Yhteistyö erityisopetuksesta vastaavien opettajien, luokanopettajan ja kodin välillä on niin ikään tärkeää, jotta kaikki tukisivat ja kannustaisivat oppilasta samansuuntaisesti. Oppilaan työskentely kehittyy yhteisen, johdonmukaisen tuen ansiosta, ja erityisopetus tulee entistä luontevammaksi osaksi opiskelukäytäntöjä.

Olemme kokeilleet oppilaan opintokirjaa erityisopetuksen, luokan ja kodin

viestintävälineenä. Jokaisella osa-aikaisessa erityisopetuksessa käyvällä oppilaalla on oma opintokirjansa, jonka hän saa varsinaisessa luokassaan. Erityisopetustunnilla opintokirjaan merkitään tuntikohtaiset tavoitteet asiasisältöineen. Siihen arvioidaan myös oppilaan työskentelyn tuloksellisuus. Tunnin päättyessä opintokirjaan kirjataan vielä luokkaa ja kotia varten työskentelytavoite seuraavaan erityisopetustuntiin saakka. Tavoitteen toteutumista arvioidaan sitten seuraavan tapaamisen alussa.

Opintokirjassa on myös sivu, johon oppilaan oma opettaja merkitsee havaintonsa siitä, miten hyvin oppilas on ottanut opeteltavan asian käyttöönsä. Lisäksi oma opettaja kirjaa ylös ehdotuksiaan siitä, mitä erityisopetuksessa voidaan ottaa harjoiteltavaksi. Oman opettajan sivun alareunassa on tilaa myös kodin merkinnöille.

Sirpa Koivuniemi-Luoma-aho

ELEVEN – VÄRD ATT SATSA RESURSER PÅ!

Sursik skola i Pedersöre kommun är idag Svenskfinlands största 7–9-skola. Från 14 skolor samlas varje år närmare 200 elever till årskurs sju i Sursik skola. Geografiskt är området stort. Det är en landskommun där det finns många lantbruksföretagare men också många andra egenföretagare. I kommunen finns också en livskraftig laestadiansk rörelse och det är vanligt att ungdomarna ger sig in i arbetslivet i tonåren. För en del ungdomar, speciellt pojkar, blir skoltiden ibland tung och svår. Det är inte alltid lätt att anpassa sig till skolans rytm och rutiner och den traditionella ämnesundervisningen passar inte alla.

Skolan antog detta som en utmaning och man började diskutera möjligheterna att bilda en ny grupp i årskurs åtta och nio. Där skulle undervisningen fokusera på helheter mer än på enskilda ämnen och eleven själv skulle ha en stor del av ansvaret för sin inläring. Eleven skulle få möjlighet att lära sig mera om sin egen inlärningsstil och ges redskap för att bättre kunna ta till sig och forma sin kunskap.

Resursklassen kör igång

Beslutet som togs vårvintern 2005 innebar att vi kunde erbjuda möjligheter för skolans åtondeklassister att söka in till en s.k. resursklass i årskurs nio. Målgruppen var framför allt underpresterande elever. Både skolans övriga lärare och kommunens politiker stod helhjärtat bakom satsningen. Kriterierna var att de sökande skulle vara intresserade av att lära sig, men av en eller annan orsak inte var tillräckligt motiverade för den traditionella ämnesundervisningen. Mer konkret kunde det innebära att eleven hade en nedåtgående vitsordstrend som eleven ville bryta. Inom målgruppen fanns både starka och svaga elever. Bland de elever som sökte till resursklassen utvaldes 16 elever. Beslutet fattades av rektorn i samråd med studiehandledaren och klassföreståndaren.

Att projektet startade i årskurs nio gav oss möjlighet att forma projektet utgående från våra erfarenheter. Vid vårterminens slut kunde man i lugn och ro utvärdera och bibehålla det som hade fungerat. När den nya resursklassen startade på hösten 2006 var vi således klokare efter våra tidigare försök och misstag.

Vem skulle då undervisa i denna klass? Alla lärare i skolan fick anmäla sitt intresse för att delta i projektet. Därefter utsågs två lärare, en språklärare och en lärare i naturvetenskapliga ämnen, som skulle bära huvudansvaret för arbetet i den nybildade klassen. Det som var nytt var att lärarna skulle jobba tillsammans i klassen och sköta det mesta av undervisningen själva. Tanken var att de olika undervisningsämnena kunde integreras på ett naturligt sätt och eleverna skulle få det lättare att se sambanden och helheterna. Språkläraren valde dessutom att till stor del använda målspråket (finska eller engelska) som vardagligt kommunikationsspråk med eleverna.

Ideal möter verklighet

Klassen, som fick namnet 9r (r som i resurs), smälte snabbt ihop till en grupp som trivdes och hade det bra tillsammans. Ett av klassens privilegier var att eleverna med jämna mellanrum fick åka på studiebesök. Vi tränade teambuilding på en naturskola, besökte ett landhöjningsmuseum och bekantade oss med torvutvinning i anslutning till geografiektonerna, vi besökte en finsk vänklass i Karleby m.m. Detta underlättade skolgången för våra rastlösa elever som hade svårt att sitta stilla en längre stund. I Sursik skola har vi en lektionslängd på 67,5 minuter. Klass 9r är dessutom den enda klassen i skolan som har eget klassrum – eller egentligen två – där över hälften av lektionerna hålls. Hemklassrummet är oläst och en kaffebryggare hör till inventarierna. Mot slutet av dagen hade

vi en kaffepaus – detta för att höja trivseln och arbetslusten. Klassens status blev, som vi hoppats, hög. Nästa gång det blev dags att anmäla sitt intresse till resursklassen hade vi över fyrtio sökande!

Flera av de elever som ansökte första året hade problem med skolmotivationen. Men samtidigt hade de en tydlig vilja att göra något åt situationen. I en utvärdering av klass 9r konstaterades det att elever som tidigare hade skolkat från skolan nu ökade sin närvaro, från och med den dag de ansökte om plats i resursklassen.

Den första årskullen i klass 9r bestod av elva pojkar och fem flickor. Betydligt flera pojkar hade sökt om plats i resursklassen. I klassen hade vi olika typer av elever: de som fick kämpa med skolarbetet, de som hade en snedvriden självbild, de som varit störande i de klasser de tidigare gått i, samt ett par duktiga elever. Det var en stökig samling i början, men efter hand blev eleverna allt tryggare. Att lärarna och eleverna umgicks mycket ledde till att alla lärde känna varandra väl och inlärningsmiljön blev avspänd. Vi lärare blev något av reservföräldrar för våra elever.

Elevens initiativ som bas

I all sin stökighet hade klassen ändå en initiativrikedom som var en underbar resurs. Ofta hände det att en planerad lektion redan efter 20 minuter slagit in på en annan väg än läraren hade tänkt. De gånger vi lärare tog fasta på elevernas initiativ ökade också deras motivation betydligt. I planeringsarbetet var det viktigare att vi läste in oss på ämnet och funderade igenom ämnesinnehållets anknytning till elevernas verklighet, än att vi förberedde en strikt lektionsplan. Många av eleverna hade dessutom läs- och skrivsvårigheter och för dem var det viktigt att vi ofta jobbade muntligt; diskuterade och argumenterade. Klassen har dessutom tillgång till egna datorer som eleverna skriver sina projektarbeten på.

Detta att eleverna kände att deras initiativ värderades och att lärarna gick dem till mötes inverkar positivt på deras vilja att lära sig.

Också de studiebesök som klassen deltog i gav arbetslust. Om eleverna fick möjligheter att arbeta extra någon morgon före skoldagens början infann sig ofta flera elever än man i vanliga fall kunde ha väntat sig. Ofta hade de självmant tagit itu med arbetet redan innan läraren kom till klassrummet. Tala om studiemotivation!

Nya utmaningar

Denna höst inleddes ett nytt skolår med en ny resursklass. Kommunens politiker var nöjda med projektet och vi fick resurser för att fortsätta med klassen ett år till. Ännu detta år omfattar projektet endast årskurs nio. Visioner finns redan om att samtidigt ha en klass i årskurs åtta och en i årskurs nio i projektet. I det fallet kunde klasserna undervisas av tre lärare och undervisningen kunde ske i två intill varandra liggande klassrum med en dörr emellan. Om man kunde få med en lärare i humanistiska ämnen skulle projektet ha ett så gott som heltäckande lärolag. Då kunde eleverna ibland indelas utgående från årskurstillhörighet och ibland utgående från intresse. Målet vore att anpassa undervisningen maximalt enligt den enskilda elevens behov. På detta sätt kunde även de ekonomiska resurserna användas så effektivt som möjligt.

Aktivare elever

Detta sätt att arbeta – utgående från elevens initiativ – ställer höga krav på lärarna. Det är mycket sällan lugnt i klassen då auditiva och kinestetiska elever argumenterar, diskuterar och jobbar tillsammans. Kaoset är ofta bara ett uttryck för elevernas arbetssätt. En betydande del av eleverna har sökt till resursklassen för att de inte trivts med sin tidigare situation. Man ser dem ofta njuta av att få arbeta på sitt eget sätt, i sin egen takt, av att inte sitta och vänta på att få börja eller behöva känna sig överkörda då de inte har förstått. De vill kunna påverka sin egen situation och ta ansvar över sin egen inläring. Detta är ett intensivt men givande sätt att arbeta på också för oss lärare. Responsen från eleverna är

ofta omedelbar. Feedback, såväl positiv som negativ, kommer direkt.

Det är också en stor rikedom att få vara två lärare i en klass. Man stöder och inspirerar varandra och framför allt blir det mer tid över för varje enskild elev. En del av eleverna har en besvärlig hemsituation eller andra tonårsrelaterade problem. Då vi är två kan vi dela på ansvaret och då orkar vi också bättre själva.

Vi överläter mycket eget ansvar till eleverna. Om eleven av någon anledning inte kommer till skolan har vi först direkt telefonkontakt med eleven istället för att gå via föräldrarna. Vi betonar vikten av ärlighet och av att ta ansvar för sin skolgång och sitt eget lärande.

Efter det första året beslöt vi träffas en kväll under sommaren. Så gott som alla elever deltog i träffen. Många elever har också under hösten kommit till skolan för att hälsa på i den nya 9r. Det här visar på en annan viktig aspekt; eftersom eleverna kontinuerligt möter

samma lärare uppstår det en fin kontakt mellan elev och lärare. Eleven upplever att läraren bryr sig, och då känns det så mycket roligare att jobba vidare.

Jan Holmgård och Solveig Salomäki

Korkeammalle ja syvemmälle -hankkeen sysäsi liikkeelle kaksi kysymystä: Onko erityiskiinnostuneille ja lahjakkaille tarvetta antaa enemmän koulussa? Onko erityishuomion kiinnittäminen lahjakkaisiin mahdollista nykymuotoisessa koulussa?

HIHAT YLÖS JA TOIMEEN! – Erityiskiinnostuneiden ja lahjakkaiden opetuskokeilu kuudessa helsinkiläislukiossa

On syytä kaataa myytti, jonka mukaan lahjakkaat ja erityiskiinnostuneet löytäisivät itse tiensä. Tutkimusten mukaan he tarvitsevat jopa monia muita opiskelijoita enemmän empatiaa ponnisteluilleen. Koulujen välistä yhteistyötä kehittämällä nykymuotoinen koulu myös voisi huomioida lahjakkaat opiskelijat paljon entistä paremmin.

Korkeammalle ja syvemmälle -hankkeen sysäsivät liikkeelle kaksi kysymystä ja niiden saamat vastaukset: Onko erityiskiinnostuneille tai lahjakkaille tarvetta antaa enemmän koulussa? Onko se mahdollista nykymuotoisessa koulussa?

Ensimmäisen kysymyksen kohdalla on syytä kaataa myytti, jonka mukaan lahjakkaat löytävät itse tiensä. Israelissa ja Yhdysvalloissa tehtyjen tutkimusten mukaan erityiskiinnostuneet ja lahjakkaat tarvitsevat jopa monia muita opiskelijoita enemmän empatiaa ponnisteluilleen, koska heillä on kykijensä takia vaara syrjäytyä opiskelijoiden joukosta.

Jos koulujen välistä yhteistyötä kehitetään, nykymuotoisen koulun on myös mahdollista antaa näille opiskelijoille enemmän. Yhdestä koulusta tuskin löytyy riittävästi erityiskiinnostuneita ja lahjakkaita opiskelijoita suhteellisen vaativille kurssille, jotka lisäksi vaativat koululta taloudellisia ja henkisiä voimavaroja. Yhteistyöllä tällaiset vaikeudet ovat voitettavissa. Samalla toteutuu hankkeen yksi tärkeä tavoite: verkotetaan eri koulujen samoista aiheista kiinnostuneita opiskelijoita keskenään.

Tuumasta toimintaan

Tältä pohjalta lähdimme suunnittelemaan erityiskursseja, joita helsinkiläislukioiden tarjoaisivat yhdessä opiskelijoilleen. Mukaan ilmoittautuivat Etu-Töölön lukio, Helsingin kuvataidelukio, Helsingin luonnontiedelukio, Kallion lukio, Mäkelänrinteen lukio ja Ressun lukio. Helsinki-keskeisyys ei ollut itsetarkoitus, mutta uskoimme koulujen läheisyyden helpottavan suunnittelua.

Syksyllä 2004 hanke hyväksyttiin osaksi Opetushallituksen Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -projektia. Siitä koitui hankkeelle monenlaista etua. Hanketta oli helpompi esitellä ulkopuolisille virallisena koulukokeiluna. Opetushallitus pyrki myös ohjaamaan voimavaroja käyttöömmee.

Opiskelijat osallistuivat kurssien suunnitteluun alusta lähtien. He myös esittelivät hanketta eri kouluissa. Kevään 2005 neljälle kurssille ilmoittautui yhteensä toistasataa opiskelijaa opiskelemaan syvennetysti biologiaa (Ihminen luonnonvalinnan kourissa), filosofiaa (Filosofian syväluotaus äidinkielen avulla), psykologiaa (Mediapsykologia) ja

yhteiskuntaoppia (Sinäkin voit vaikuttaa). Se oli uudelle hankkeelle paljon.

Kurssit toteutettiin enimmäkseen verkkokursseina Fronter-oppimisalustan kautta, jonka käytön opiskelussa Helsingin opetusviraston Mediakeskus tarjosi tärkeää apua. Koska lähitapaamisia oli kurseilla vain muutama, ne eivät rasittaneet koulun normaalia opetusta.

Mukaan koulutustalkoisiin pyydettiin myös suomalaisia huippuosaajia. Oppilaat saivat keskustella **Ralf Gothonin** kanssa luovuudesta; **Erkki Toivasen** aiheena oli eurooppalaisuus; **Juha Siltala** toi esille näkökulmia työelämään. Nämä Studia generalia -tyyppiset tilaisuudet oli tarkoitettu kaikille kurssilaisille. Ne myös onnistuivat mainiosti: syntyi todellista vuorovaikutusta, jossa aidosti oltiin kiinnostuneita toisten käsityksistä.

Jo hankkeen varhaisessa vaiheessa otimme yhteyttä myös Taloudelliseen Tiedotustoimistoon ja sitä kautta yrityksiin. Ajatuksena on saada kurssilaisille kurkistuspaikkoja heitä kiinnostaville aloille. Myöhemmin tämä yhteistyö saattaa todentua kesätyö- ja harjoittelupaikkoina.

Toiminnasta tulevaan

Kevään lopulla koulujen rehtorit, opetushallinnon vastaavat henkilöt ja kurssien opet-

tajat kokoontuivat yhteen käsittelemään tahtunutta ja suunnittelemaan tulevaa. Palaverissa kirjattiin muun muassa seuraavaa:

Hanke on kokonaisuudessaan käynnistynyt hyvin. Noin kaksi kolmasosaa opiskelijoista sai kurssisuorituksen. Myös opiskelijoiden palaute oli pääasiassa kiittävää, toiveiden kera.

Kurssit onnistuivat opettajien näkökulmasta hyvin, joskin vaikeuksiakin oli. Vaikeudet liittyivät lähinnä kokemattomuuteen Fronterin käytössä. Myös opiskelijoiden välistä vuorovaikutusta aiotaan tiivistää lisäämällä heidän toivomiaan lähitapaamisia kurseilla. Hyvää oli myös eri koulujen opettajien yhteistyö, joka laajeni koulun ulkopuolisiin asiantuntijoihin. Biologian kurssilla esimerkiksi toimi yhtenä opettajana lääkäridosentti yliopistolta.

Hanketta päätettiin jatkaa ja samalla organisoitumista tiivistettiin. Syntyi johtoryhmä ja työvaliokunta, jotka ovat kokoontuneet säännöllisesti.

Kurssit jatkuivat keväällä 2006. Nyt olivat vuorossa englanti (Culture club), filosofia (Filosofian syväluotaus nuorille filosofeille), matematiikka (Geometria ja arkkitehtuuri), psykologia (Psykologinen tutkimus) ja uudelleen yhteiskuntaopin vaikuttamiskurssi. Eri koulujen opettajien ja oppiaineiden välinen yhteys korostui erityisesti matematiikan

Hyvistä oppimistuloksista huolimatta Suomi jää tulevaisuudessa jälkeen, mikäli opetusta ei jatkuvasti kehitetä. Ollaan kuin kansainvälisessä pyöräilykilpailussa: on poljettava lujaa eteenpäin, jotta pysytään paikallaan.

kurssilla, ja siihen pyritään tulevaisuudessa entistä enemmän myös muilla kursseilla.

Opiskelijoiden kiinnostus jatkui. Tätä lisäsi myös huippuasiantuntijoiden kaarti: **Leena Palotie** puhui suomalaisen mahdollisuudesta tieteen kansainvälisessä kentässä, **Inari Uusimäki** suomalaisen median vastuusta ja **Jyrki Katainen** siitä, miltä politiikko ja ihminen JK:sta tuntuu mediaympäryssä.

Syntyi myös ulkomaanyhteyksiä. Opetusviraston tuella osa hankkeen johtoryhmän jäsenistä matkasi Moskovaan tunnustelemaan hankkeeseen liittyviä kansainvälisiä tuulia. Kosketusta saatiin myös Isoon-Britanniaan, joka voimakkaasti pyrkii kehittämään opetustaan ei vain huippujen vaan koko koululaitoksen osalta.

Nyt ja tulevaisuudessa

Lukuvuosi 2006–2007 tulee hankkeen kannalta olemaan vilkas. Kaksivuotinen kokeilu Opetushallituksen alaisuudessa päättyy. Helsingin opetusvirasto sen sijaan jatkaa tukeaan, vaikka hankkeen suunnittelu ja toteutus painottuvat entistä enemmän kouluihin.

Yhteistyötä koulujen välillä syvennetään. Koulut etsivät lukujärjestyksistään yhteisiä aikoja. Näin opiskelijoille voidaan vakituisesti tarjota entistä korkeammalle ja syvemmälle meneviä kursseja. Tätä varten koulut

erityisesti kehittävät huippuopetusta 1–2 ai-
neissa kukin. Samalla koulut jatkavat normaalia elämäänsä omine painotuksineen. Onnistuakseen tämä vaatii omaa lukujärjestyksensä.

Hanke saattaa auttaa myös organisoimaan erityiskiinnostuneiden ja lahjakkaiden opetusta muuallakin maassa. Tällaisen opetuksen järjestäminen on välttämätöntä. Se selvisi, kun kuunteli kansainvälisessä ECHA-kongressissa (European Council for High Ability) eri maiden opetuksen kehittämissuunnitelmia. Ne eivät rajoittuneet vain huipun terävöittämiseen vaan haasteellisemmän opetuksen toteuttamiseen koko koululaitoksessa.

Huolimatta tämänhetkisistä hyvistä opimistuloksista Suomi jää jälkeen tulevaisuudessa, jos opetusta ei jatkuvasti kehitetä. Ollaan kuin kansainvälisessä pyöräilykilpailussa: on poljettava lujaa eteenpäin, jotta pysytään paikallaan. Koulu(tus)väki, hihat ylös ja toimeen, on tekojen aika!

Pekka Hannula

Kirjoittaja on Mäkelänrinteen lukion opettaja ja hankkeen yleishusari.

VERKKOSEIKKAILU MEDIAN MAAILMASSA

Sekä opettaja että opiskelija saattoivat Mediapsykologian verkkokurssilla kerrankin uppoutua hankkimaan lisää tietoa ilmiöistä, joista jokaisella on kokemusta, mutta harvalla tutkimuksiin perustuvaa tietoa. Opiskelija sai keskittyä itseään kiinnostaviin aiheisiin ja seurata muita teemoja vain kommentoiden. Opettajan kannalta yhdessä opettaminen merkitsi lähitapaamisten, prosessin ja työnjaon suunnittelua ja ajan löytämistä kaikelle tälle.

Olemme opettaneet yhteistyönä Mediapsykologian kurssin keväällä 2005 Korkeammalle ja syvemmälle -hankkeessa. Keväällä 2007 toteutamme kurssin toista kertaa. Kurssillemme osallistui kuudesta helsinkiläisestä lukios- ta runsaat 20 opiskelijaa. Kurssilla oli kolme pakollista kahden tunnin lähitapaamista ja yksi vapaaehtoinen tapaaminen, jossa ohjaisimme oppilaita eteenpäin työskentelyssään. Pääosin opiskelijat työskentelivät itsenäisesti Fronter-oppimisalustalla. Lisäksi heillä oli tilaisuus osallistua hankkeen eri kurssien yhteisiin huippuluentoihin, joita **Ralf Gothoni** piti luovuudesta, **Juha Siltala** työelämästä ja **Erkki Toivanen** eurooppalaisuudesta. Kurssin loppuun suorittaneet opiskelijat saivat kurssitodistuksen ja soveltavan kurssin suorituksen.

Me opetimme ensimmäistä kertaa yhdessä. Kummallekin verkko-opetus oli uutta, ja opiskelimme sen tekniikkaa ja pedagogiikkaa vielä kurssia jo vetäessämme. Mediapsykologian valitsimme kurssin aiheeksi noin kolme kuukautta ennen kurssin käynnistymistä. Koska kummallakin meistä on runsaasti opettajankokemusta, hyväksyimme lähtökohdaksi, että kaikki ei voi onnistua heti ensimmäisellä kerralla parhaalla mahdollisella tavalla. Kurssin lähitapaamisia ennen mieliala oli kuitenkin meillä opettajillakin suhteellisen jännittänyt, ja pyrimme suunnittelemaan tapaamiset tarkkaan. ”Eka kerta” -tunnelma on kuitenkin opettajallekin virittävä, ja opiskelijat tuntuivat aistivat sen.

”Suhteessa siihen, että kurssi toteutettiin ensimmäistä kertaa, se toteutui erinomai-

sesti”, totesi eräs opiskelijoista oppimispäiväkirjassaan.

Tiedonjakamisesta prosessin ohjaajaksi

Opettajan kannalta yhdessä opettaminen merkitsee lähitapaamisten yhteissuunnittelua, prosessin ja työnjaon kokonaissuunnittelua ja ajan löytämistä kaikelle tälle. Koska osallistuimme Helsingin kaupungin opetusviraston Mediakeskuksen Fronter-koulutuksiin, pystyimme muutaman iltapäivän aikana työstämään kurssihuonettamme. Korkeammalle ja syvemmälle -hankkeen pedagoginen yhteyshenkilö, Helsingin kuvataidelukion kuvataiteen ja multimedian opettaja **Tarja Väntti** auttoi myös kädestä pitäen esimerkiksi Jaettu asiakirja- ja Palautuskansio-työkalujen käytössä. Hänellä oli itsellään kokemusta yhteisöllisestä tiedonrakentelusta verkkokurssilla, mikä oli suureksi avuksi. Tällainen konsultatiivinen tuki olisi hyödyksi jokaiselle verkko-opetusta aloittavalle.

On harvinaista, että eri koulujen opettajat opettavat yhdessä, vaikka esimerkiksi omien koulujemme välisen matkan kulkee julkisia liikenneyhteyksiä käyttämällä alle vartissa. Eri koulujen ja eri oppiaineidenkin oppimiskulttuurit tulivat tutummiksi. Suunnittelukokouksissa ja purkuseminaarissa kuultiin hankkeen biologian, yhteiskuntaopin, filosofian ja äidinkielen kurseista ja opettajien pedagogisista ratkaisuksista. Saatoimme myös seurata muiden kurssien verkkotyöskentelyä ja keskustelukuluttuuria, mikä oli sangen

Korkeammalle ja syvemmälle -hankkeessa opettaja on myös oppija; aineenhallinta syventyy ja uudet näkökulmat rikastavat tavanomaistakin opetusta.

mielenkiintoista. Niin sanotulle riviopettajalle on ollut kaikin puolin avartavaa olla keskustelemassa ja suunnittelemassa kursseja niin Helsingin kaupungin opetusviraston, sen Mediakeskuksen kuin Opetushallituksenkin työntekijöiden kanssa.

Uudessa hankkeessa opettaja on myös oppija, mihin pääsääntöisesti liittyy oppimisen riemua. Aineenhallinta syvenee ja uudet näkökulmat rikastavat tavanomaistakin opetusta. Verkko-opetuksen tekniikka Fronter-alustalla tuli niin tutuksi, että esimerkiksi opetuskeskusteluja on käyty muillakin kursseilla vaihteeksi verkossa kirjoittamalla. Pyrimme käyttämään meille sopivan yksinkertaisia ratkaisuja, jotta tekniset pulmat olisivat hallittavissa. Osa opiskelijoista osasi toimia verkko-oppimisympäristössä meitä paremmin, mutta osa aloitti kirjautumalla ensimmäistä kertaa Fronteriin. Ensikertalaiset olisivat varmasti tarvinneet enemmän tukea kuin osasimme tarjota. Uuden välineen haltuunotto vaati meiltä opettajilta paljon energiaa, ja monta ideaa jäi siksi toteuttamatta.

Virtuaalinen läsnäolo edellyttää aktiivisuutta

Opiskelijan kannalta kurssilla toteutettiin työtapoja, jotka jäävät suurten ryhmien ja laajojen opetussuunnitelmien takia usein normaaliopetuksessa saavuttamatta. Opiskelija saattoi keskittyä tiettyihin aiheisiin, kuten virtuaalokokemukseen tai median tunnevaikutusten analysointiin, ja seurata muita teemoja vain kommentoiden. Myös oppimispäiväkirja oli useimmille uusi toimintamuoto. Syvemmälle voi tarkoittaa, että asioiden läpikäyntiä on vähemmän.

Opiskelijat esittäytyivät toisilleen pääasiassa oman kirjoittamisensa kautta. Kolme lähitapaamista oli useimpien mielestä liian vähän. Opiskelijoista oli mielenkiintoista

tutustua henkilöihin, joiden näkemyksiä he olivat jo kommentoineet verkkokeskustelussa.

Ympäri vuorokauden avoinna oleva verkkokeskustelu kurssilla, jonka kesto oli melkein kolme kuukautta, toi paineita jatkuvasta aktiivisuudesta. Pelkkä passiivinen läsnäolo ei riittänyt, ja toisten tuotoksia piti paitsi lukea myös kommentoida. Omat kirjoitukset jäivät pysyvästi muiden käytettäväksi ja arvioitaviksi, myös ne vähemmän ajatellut näkökulmat. Kurssin opiskelijoista erottautui aktiivisia keskustelijoita ja omilla tiedoillaan ja tiedonhakutaidoillaan loistavia yksilöitä, joille kirjoittaminen sopii työtapana paljon paremmin kuin suullinen esittäminen tai perinteinen ryhmätyö.

Opiskelijoiden metakognitioita:

”Ehkä kiinnostavinta tai yllättävintä oli se, että keskustelut olivat aina auki, ja niihin vastauksia pystyi miettimään pidemmän aikaa. Esimerkiksi jonkun ajatuksen voi käydä kirjoittamassa keskellä yötä eikä se häiritse ketään.”

”Olen huomannut, että en tällä verkkokurssillakaan ole sanonut läheskään aina mitään, vaikka minulla olisi ollut sanottavaa. Minusta tuntui, että olisin kommentoinut keskusteluita paljon enemmän kuin mitä nyt jälkikäteen selaamalla kykenen löytämään.”

”Yritin luennon aikana liittää siellä näkyviä kasvoja foorumin käyttäjiin. On tavallaan hassua kommunikoida netissä, mutta silti nähdä näitä henkilöitä myös kasvokkain. Mietin, millaisen kuvan olen Fronterissa antanut itsestäni, ja vastaako se sitä, mitä koen itse olevani.”

Verkkopainotteisen kurssin opiskelijoista erottautui aktiivisia keskustelijoita ja omilla tiedoillaan ja tiedonhakutaidoillaan loistavia yksilöitä, joille kirjoittaminen sopii työtapana paljon paremmin kuin suullinen esittäminen tai perinteinen ryhmätyö.

Mäkelänrinteen lukio

Opiskelijoiden oli sen sijaan vaikea löytää yhteistä aikaa pienryhmien perehtymistehtäviin, joista piti kirjoittaa yhdessä tiivistelmä. Ryhmätyön organisoimisessa ja tukemisessa on siis kehittämistä. Onhan Korkeammalle ja syvemmälle -hankkeen kursseilla tarkoitus panostaa nimenomaan vuorovaikutuksellisuuteen. Opiskelijoita ei kohdella erityisyksilöinä vaan ryhmänä, joka rakentelee yhdessä tietoa.

Opettajat kirjoittivat ryhmien oppimistehtävistä kurssin aikana palautetta, jonka avulla aikaansaannoksia vielä täydennettiin. Opettaja kirjoitti myös oppimispäiväkirjojen väliversioista ohjaavaa palautetta. Verrattuna tavanomaisten loppukokeiden tai esitelmien loppuun kirjoitettaviin arvioiviin kommentteihin oppimisprosessin ohjaus kurssin aikana tuntui paljon mielekkäämmältä, tosin myös työläältä. Myös opiskelijoiden tuli antaa palautetta kurssin aikana ja lopuksi – mikä sekin on yhä Fronterissa luettavissa.

Opiskelija:

”Usein olen ajautunut lukemaan tekstiä, joka sivuaa vain löyhästi nettikurssimme kysymyksiä. Tuntuu luonteval-

ta ja kiehtovalta lukea vailla päämäärää ja oppimistavoitteita. Motivoidun selvästi paremmin, kun oppimisen kehys on pakoton ja omaehtoinen. Ehkä tämän vuoksi tiivistelmän kirjoittaminen tuntui alkuun hankalalta.”

Median vaikutusmekanismeista on paljon tietoa

Aiheen, mediapsykologian, kannalta sekä opettaja että opiskelija saattoivat kerrankin uppoutua hankkimaan lisää tietoa ilmiöistä, joista jokaisella on kokemusta, mutta harvalla tutkimuksiin perustuvaa tietoa. Myös Internetistä on luettavissa artikkeleiden lisäksi kokonaisia tutkimuksia.

Ote opiskelijan oppimispäiväkirjasta:

”Luin Lamminluoman gradun mediaväkivallan vaikutuksista. Se oli hurjan mielenkiintoinen ja vahvasti kokemuksesta, ettei katsojalle vahingollista ole niinkään väkivallan näyttäminen läheltä todellisen makuisena vaan vahingollista on ennemminkin institutionaalisen väkivallan esittäminen.”

Kurssilaiset lähestyivät kahta tutkijaa sähköpostitse ja käyttivät saamiaan vastauksia aineistona. Verkostoitumista tutkijoihin aiomme lisätä toteuttaessamme kurssin toisen kerran, samoin vierailukohteita otamme ohjelmaan.

Käytimme kurssin pohjana eniten psykologian tohtori **Anu Mustosen** kirjoittamaa Mediapsykologia-kirjaa (WSOY 2001), jonka selkeä jäsenitys ja tutkimuksellinen ote jämköitti kurssin toteutusta huomattavasti. Tajuimme, kuinka paljon mediapsykologiaa on tutkittu ja tutkitaan. Viestintä- ja mediaosaamiseen opetussuunnitelman painoalueena tuli omakohtaisempi suhde. Pyrimme pitämään lähestymistavan kiinni psykologiassa, mutta median alueella tehdään toki paljon muutakin aiheen kannalta tärkeää tutkimusta, esimerkiksi pelitutkimusta. Pelaamiseen liittyvät näkökulmat olivat nuorille tärkeitä, mutta niitä käsitellään esimerkiksi lukion oppikirjoissa sangen vähän.

Korkeammalle ja syvemmälle -hankkeen yhteinen asiantuntijaluentojen annin työstäminen onnistui hyvin. Opettajat kirjoittivat ennen luentoa Fronteriin orientoivia keskustelukysymyksiä, joita opiskelijat työstivät innokkaasti. Luennon jälkeen nekin, jotka eivät

olleet suullisesti esittäneet puheenvuoroja, pääsivät kommentoimaan puhujia. Risuja ja ruusuja sateli, ja jatkokeskustelut pulppusivat monipuolisina. Verkkokeskustelu sopii työmuotona erinomaisesti yhteisen kokemuksen jatkamiseen.

Opettaja:

“Gothoni esitti, että luovuus huonoimmillaan on sitä, että järjestetään maailmaa, joka on jo olemassa: suljettu, valmista tietoa, jota opitaan kopioimaan. Parhaimmillaan luovuus on kuitenkin sellaista, jossa opitaan oivalluksen kautta, jo opitun ulkopuolelta tulee uutta energiaa. Mitä mieltä olet tästä jaottelusta?”

Opiskelija:

”Melko lailla eri mieltä. Ensinnäkin, on mielestäni täysin turhaa jaotella luovuus ’hyvään’ ja ’huonoon’. Totta kai voi olla olemassa eritasoisia luovuutta, mutta hyvän ja huonon väliin mahtuu aika paljon muutakin. Luovuuden ’porrastaminen’ tuolla tavalla

on hupsua, sillä portaita voi tosiasias-
sa olla lukematon määrä. Porrastami-
sessa on ideaa ainoastaan, jos nämä
kaksi eri 'luovuuden tyyppiä' olisivat
toimintaperiaatteeltaan erilaisia, mikä
johtaakin toiseen pointtiin.

”Olen vahvasti sitä mieltä, että kai-
kenlainen luovuus on loppujen lopuk-
si vain jo olemassa olevan tiedon uu-
delleen yhdistelemistä, jonka Gothoni
määritteli 'huonoksi luovuudeksi'. Jo-
han maalaisjärkikin sanoo, että ei uusia
ideoita tai uutta tietoa taivaalta ti-
pahtele. Siinä missä Gothonin luova
ihminen saa jotenkin maagisesti huone-
nen ulkopuolelta maalitölkkinsä, mi-
nun luova ihminen löytää sen maali-
tölkkin huoneensa sohvan alta. Hän ei
vain ennen tiennyt sen olevan siellä.
Se on nimittäin aika laaja ja sotkuinen
huone, se ajattelun huone.”

”Voisinpa ottaa psykologisia teorioita-
kin omaa kantaani tukemaan: kog-
nitiivisen psykan kurssilta on varmaan
monelle 'semanttinen verkko' tuttu
käsite, vai kuinka? Kaikille ei varmaan
ole tai ei muistu, joten lyhyesti: nykyi-
nen näkemys deklaratiiivisen muistin
eli asiamuistin (johon kuuluu episo-
dinen muisti, eli omaa elämää koske-
vat muistot, sekä semanttinen muisti,
eli sanojen merkityksiä ja yleisiä tosi-
asioita koskevat muistot) toiminnasta
on, että sen sisältämät tiedot ovat 'lin-
kittyneet' toisiinsa merkitystensä pe-
rusteella. Deklaratiiivinen muisti on
siis säilömuistin (pitkäaikaisen muis-
tin) osa. Käytännössä tämä tarkoittaa
sitä, että kun ajattelet jotain asiaa, si-
nulle tulee helposti mieleen myös mui-
ta kyseiseen asiaan liittyviä muistoja:
esimerkiksi koulua ajatellessa saattaa
tulla mieleen myös koulukavereja,
opettajia, hauskoja aineita kuten psy-
kologia (toivottavasti!). Tai vaikka ne
läksyt, jotka ovat vielä tekemättä (mi-
nulla ainakin). Luovuus voisi siis

yksinkertaisesti olla useampia se-
manttisia yhteyksiä kuin normaalisti.
Luova ihminen osaa yhdistää mieles-
sään asioita, joiden välillä useimmat
muut ihmiset eivät näkisi mielekästä
yhteyttä.”

Mitä lisäarvoa saatiin?

Kuinka kurssi sitten palveli psykologiasta ja
erityisesti mediapsykologiasta kiinnostuneita
opiskelijoita? Tietyn oppiaineen tietyistä tee-
moista erityisesti kiinnostuneita löytyy var-
masti monestakin lukioista, mutta nykyisten
niukkojen resurssien ja kahden opetussuun-
nitelman aikana kurssia tuskin olisi järjes-
tetty missään yksittäisessä lukiossa. Oppi-
misprosessin kannalta verkottuminen tuotti
opiskelijoille lisäarvona kokemuksen opis-
kelusta muualla kuin oman koulun tuttuun
opiskelijoiden ja opettajan kanssa, mikä osal-
taan helpottanee siirtymää lukionjälkeisiin
koulutuksiin. Toisaalta kurssin pitäminen
jostakin mediaa rajatummasta teemasta saat-
taisi palvella paremmin hankkeen pedagogis-
ta tavoitetta koulukurssien rajat ylittävästä
opetuksesta. Kurssin voi tietenkin toteuttaa
monella tavalla, ja toisella toteutuskerralla
pääsemmekin – toivon mukaan – korkeam-
malle ja syvemmälle.

Raija Anttila ja Juha Peltonen

*Raija Anttila on Helsingin kuvataidelukion
psykologian ja opinto-ohjauksen lehtori. Juha
Peltonen toimii psykologian lehtorina Mäke-
länrinteen lukiossa.*

LAHJAKKAAT OPISKELEVAT KESKENÄÄN VENÄJÄLLÄ

Matemaattisia lahjakkuuksia Moskovan Kolmogorovin erikoiskoulussa opettava Vladimir Dubrovsky ei usko integraatioon.

“Suomessa ymmärretään lahjakkuus tasa-arvon kautta, se on väärin. Lahjakkaita ja vähemmän lahjakkaita on hyvä opettaa niin, ettei kumpikaan ryhmä kärsi”, sanoo Moskovan yliopiston matematiikan professori **Vladimir Dubrovsky**. “Yksi opettaja ei yksinkertaisesti pysty tekemään kaikkea kerrallaan.”

Kukin oppilas käy Kolmogorovin lukio-tasoista koulua vain vuoden. Kolmogorovissa opettavat paitsi pedagogisen koulutuksen saaneet opettajat, myös nuoret tutkijat. He kiertävät maaseudulla etsimässä kouluun sopivia oppilaita. Koulupäivän jälkeen pidetään erilaisia tiedekerhoja ja kesäisin järjestetään matematiikan kesäkouluja. Eräs koulun kantavista ajatuksista on auttaa lahjakkaita nuoria tutkijan uran alkuun. Oppilaista 80 prosenttia päätyy Moskovan yliopistoon opiskelemaan matemaattisia aineita.

Dubrovsky kertoo esimerkin matemaattisesti huippulahjakkaasta pojasta, joka on muutoin hidas ja poissaoleva. Hän ei tullut sosiaalisesti hyväksytyksi tavallisessa koulussa, mutta Kolmogorovissa koulutoverit osaavat arvostaa poikaa hänen lahjojensa tähden.

Joka kesä myös parikymmentä matemaattisesti lahjakasta suomalaisnuorta opiskelee Dubrovskyn kesäkoulussa. Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeen virkamiehet ovat niin ikään käyneet Venäjällä tutustumassa Dubrovskyn menetelmiin. Professori naurahattaa pohtiessaan, olisiko integraatioista syytä luopua Suomessakin. “Näytätte menestyvän nykyiselläkin tavalla mainiosti”.

Ketkä menestyvät?

Lahjakkaat-sanasta Dubrovsky ei pidä. Käsitettä käytetään hänen mukaansa helposti

Annu Kekäläinen

Omassa nuoruudessaan Vladimir Dubrovsky opiskeli aluksi kielellisesti erityisen lahjakkaille tarkoitettussa koulussa, mutta valitsi sitten matematiikan.

väärin; niputetaan yhteen liian monta asiaa, jolloin kuva siitä, ketkä keskimäärin saavat hyviä tuloksia vääristyy. Dubrovsky erottelee toisistaan kolme ryhmää: erityisen lahjakkaat, erittäin motivoituneet ja parhaiten valmenneet.

“Emme Kolmogorovin koulussa tee töitä vain nerojen kanssa, koska emme pysty selvittämään, mitä jumala on kullekin meistä antanut. Lahjakkuus ei aina ilmene samassa kehitysvaiheessa vaan jotkut ominaisuudet kehittyvät toisilla ihmisillä nopeempaan kuin toisilla. Motivointi on keskeistä, jotta lahjakkuus voisi kehittyä. Esimerkiksi lahjakkaasta nuoresta soittajasta ei tule lahjakasta muusikkoa, mikäli hän ei ole motivoitunut.”

Professori korostaa opiskelijoiden poimintavaiheen tärkeyttä: “Valinnassa saattaa käydä niin, ettei valitakaan kaikkein lahjakkaimpia vaan parhaiten valmenneet. He ovat valmiita tekemään paljon töitä ja pärjäävät siksi lahjakkaiden kanssa samassa ryhmässä, mutta me haluamme myös löytää todelliset huiput.”

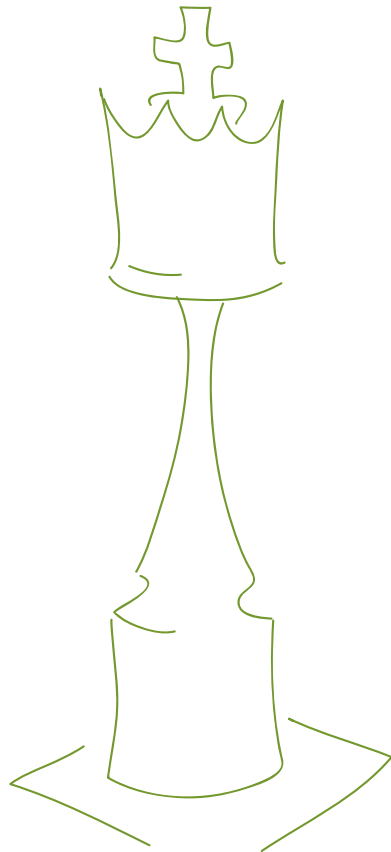
Huomiota on Dubrovskyn mukaan kiinnitettävä myös siihen, mitä tarkoitusta varten lahjakkuuksia koulutetaan: koulutetaanko heitä tekemään perustutkimusta, kehittämään sovelluksia insinööri- ja lääketiedettä varten vai ihmiskunnan yleisen älyllisen kehityksen vuoksi?

“Esimerkiksi USA:ssa ja Englannissa ajatuksesta, jonka mukaan lahjakkuudet ovat arvokkaita sinänsä, yleisen älyllisen kehityksen vuoksi, on luovuttu. Venäjällä älyn kunnioittaminen sen itsensä vuoksi on edelleen yleistä”, Dubrovsky väittää.

Annu Kekäläinen

Jutun kirjoittaja on Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -julkaisun toimittaja.

Joka kesä parikymmentä matemaattisesti lahjakasta suomalaisnuorta menee Moskovaan kahden viikon kesäkouluun opiskelemaan Vladimir Dubrovskyn johdolla.

Hannu Ylilehto

JÄRVENPÄÄ, HAUKIPUDAS JA KEMI

ERILAISIA OPPIJOITA INVALIDILIITON JÄRVENPÄÄN KOULUTUSKESKUKSESSA

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen kaikilla opiskelijoilla on oppimiseen liittyviä vaikeuksia, ja he tarvitsevat monenlaista tukea. Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeessa halusimme tuoda esille opiskelijoiden oppimisen vahvuudet ja pohtia, kuinka parhaiten huomioida jokaisen vahvuudet opetuksessa ja ohjauksessa. Tavoitteemme oli tunnistaa entistä paremmin opiskelijoiden oppimistyyliä, lisätä heidän oman oppimisensa asiantuntijuutta sekä kehittää opettajien kykyä ohjata opiskelijoiden oppimistaitoja ja huomioida heidän oppimistyyliensä erityisopetuksessa.

Olemme kokeilleet monia erilaisia oppimistyylikartoituksia ja pohtineet niiden soveltuvuutta erityisopetukseen.

Oppimistyylin tunnistamiseksi on selvitettävä opiskelijan aistimieltymykset eli onko hän auditiivinen, visuaalinen, taktillinen vai kinesteettinen. Oppilaan oppimisen asenne ja motivaatio on tunnettava. On tiedettävä, onko opiskelija oppimistavaltaan itseohjautuva vai opettajajohtoinen ja oppiiko hän kokemuksen vai teorian kautta. On oltava selvillä siitä, työskenteleekö opiskelija mieluiten yksin, parin kanssa vai ryhmässä. On hahmotettava, kuinka opiskelijan vasen ja oikea aivopuolisko toimivat suhteessa toisiinsa: Onko opiskelija pohdiskelija vai toimiiko hän hetken mieli-

johteesta? Keskittyykö hän yksityiskohtiin vai kokonaisuuksiin? Kuinka hän kokee opiskeluympäristönsä tilan, ääniympäristön, valoisuuden ja muut seikat? Millaisia fyysisiä tarpeita opiskelijalla on opiskelemiseen liittyen; syökö ja liikkuuko hän esimerkiksi mielellään työskennellessään?

Oppimistyylianalyysien kautta opiskelijat oppivat tuntemaan omia oppimisen vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan ja hyödyntämään tätä tietoa omassa opiskelussaan.

”Tykkään tehdä tehtävän kerrallaan. Menen sekaisin, jos minulla on monta tehtävää samanaikaisesti. Nautin siitä että saan tehdä tehtävät yksin.”

Jokainen on erilainen oppija ja tarvitsee omanlaistaan tukea.

”Opin kuuntelemalla ja tekemällä. Opin parhaiten, kun on viihtyisää ja kunnan valaistus. Välillä tarvitsen ohjausta ja joskus pärjään itsenäisesti.”

Oppimistyylikartoitusta tehdessään myös opettaja oppi tuntemaan paremmin opiskelijoitaan. Näin hän pystyy entistä paremmin eriyttämään opetustaan ja jäsentämään oppimistilanteita. Opimme ottamaan oppilaan vahvuudet entistä paremmin huomioon myös kunkin opiskelijan HOJKS-prosessissa. Opiskelijat keskusteleval oppimistyylikartoitusten ansiosta tätä nykyä selvästi entistä enemmän osaamisalueistaan opettajien, opiskelijahuollon edustajien sekä työpaikkaohjaajiensa kanssa. Myös opiskelijaryhmissä on virinnyt keskustelua opiskelijoiden erilaisuudesta, ja erilaisuutta on opittu hyväksymään entistä paremmin.

”Erilaisuuden hyväksyminen tuntui kasvavan ryhmässä. Erityisen hyvänä pidin toisessa ryhmässä syntyneitä luottamuksellista ilmapiiriä. Se teki mahdolliseksi erään opiskelijan suullisen esityksen ADHD-oireyhtymästään. Vaikeasta asiasta puhuminen toi hyväksyntää ja kunnioitusta, mutta myös tukea.”

(Erityisopettaja Maarit Ahtola)

Opi oppimaan -jaksot lisäävät oppilaan vastuuta oppimisestaan

Toteutimme *Opi oppimaan -opintojaksoja* eri ryhmille. Kehitimme niiden sisältöjä, jotta ne entistä paremmin tukisivat opiskelijan oppimisprosessia yksilöllisesti ja ryhmässä.

Opintojakson tavoitteena oli, että opiskelija kehittyi opiskeluvälmiuksissään ja hänen

itsetuntemuksensa oppijana lisääntyy. Opintojakson aikana opiskelija pohti oppimista ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä tutustui erilaisiin oppimistyyliihin ja opiskeluteknikoihin. Halusimme myös, että opiskelija löytää oman suhteensa oppimiseen ja oppii ottamaan entistä enemmän vastuuta oppimisestaan.

Opi oppimaan -opintojakso tuki hyvin opiskelun alkuvaiheen HOJKS-prosessia. Tällä hetkellä opintojakso on kaikkien aloittavien ryhmien opetussuunnitelmassa. Opiskelijat ovat pitäneet jaksoa erittäin hyödyllisinä ja oppimisvalmiuksia kehittävinä.

Opiskelijat kuvasivat opintojakson tuomaa hyötyä seuraavasti:

”Voin kehittää heikkoja osa-alueita ja hyödyntää vahvoja.”

”Hyvä, kun tietää, miten oppii parhaiten.”

”Yritän oppia uusia tapoja opiskella.”

”Huomioin myös sen, että muut oppivat eri lailla kuin minä.”

Oppilas on oman oppimisensa paras asiantuntija

Kahdessa ryhmässä kehitimme henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa (HOPSia) siten, että opiskelijan oma vastuunotto ja mahdollisuudet vaikuttaa omaan ohjaukseensa ja opetukseensa lisääntyivät. Tavoitteena oli nostaa esille opiskelijan oma asiantuntijuus oppimisen vahvuuksien ja kehittymistarpeiden arvioinnissa, oppimisen suunnittelussa sekä opiskelussa.

Saimme oppilaan oman asiantuntijuuden hyödyntämisestä erittäin hyviä kokemuksia kokeiluryhmissä. Opiskelijat oppivat entistä paremmin asettamaan tavoitteensa ja hahmottamaan omia vahvuuksien ja tuen tarpeitaan sekä hyödyntämään oppimistyyliään. Kehitimme tätä tarkoitusta varten henkilökohtaisen opetussuunnitelman lomakkeita ja HOPS-prosessia edelleen.

Havaitsimme, että ryhmän vastuuopettajan rooli on oleellinen henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatimisessa ja oppimisen taitojen kehittämisessä: Hän tukee opiskelijoiden prosessia pitkäjänteisesti ja välittää tietoa toisille opiskelijaa opettaville opettajille. Hänen tulisi myös kirjata tieto oppimisvalmiuksista ja -tyyleistä osaksi henkilökohtaista opetussuunnitelmaa.

Näyttötutkintoon valmistavassa aikuis-koulutuksessa henkilökohtainen opetussuunnitelma auttoi opiskelijaa peilaamaan omaa osaamistaan ja tavoitteitaan opetussuunnitelman opintokokonaisuuksien tavoitteisiin. Se ohjasi osaamisen hankintaprosessia ja toimi siten myös näyttöön valmistautumisen työkaluna. HOPS-työskentelyn aikana opiskelijoista tuli aktiivisia ja ryhmästä tiivis. Opiskelijat kuvasivat kokemuksiaan seuraavasti:

”Auttoi näkemään omaa osaamista.”

”Auttoi pysymään tavoitteissa.”

Oppimistyyleistä keskusteleminen tärkeää

Yhteistyö ryhmän vastuuopettajan kanssa ja tiedonsiirto opiskelijoiden oppimistyyleistä nousi tärkeäksi. Kehitimme opiskelijalähtöisiä malleja tiedon siirtämiseen: Opiskelija kuvasi oman oppimisensa joko kirjallisesti, piirtäen tai mind map -karttana. Hän esitteli yhteenvedon muulle ryhmälle, vastuuopettajalle ja muille häntä opettaville opettajille joko suullisesti, sähköpostitse tai liittämällä sen luokan kansioon. Joissakin ryhmissä tehtiin luokkatauluja, joihin opiskelijat kokosivat kuvin ja yhteenvedoin omia oppimistyylejään. Niissä nousivat esille oppimisen vahvuudet, mutta myös tuen tarpeet.

”Jokainen opiskelija toi vuorollaan esille omaan opiskelijaprofiliinsa liittyvät vahvuudet ja rajoitukset ja tuli näin itse entistä paremmin tietoiseksi omasta profilistaan. Vastuuopettaja teki muistiinpanoja, joiden pohjalta hän luonnosteli ihan konkreettisia

Kaikilla on omat oppimisen vahvuutensa. On mietittävä, miten niitä, joille oppiminen tuottaa vaikeuksia, autetaan oppimaan parhaimmalla mahdollisella tavalla.

ehdotuksia oppimisympäristön parantamiseksi. Myös sosiaaliseen vuorovai-
kutukseen liittyvistä asioista puhuttiin paljon. Juteltiin esimerkiksi siitä, kuinka paljon ohjausta tarvitaan tunteilla. Oppimistyylien kohdalla tuli esille esimerkiksi monien opiskelijoiden halu opiskella asioita mallinnuksen avulla, ei pelkästään teoriassa. Oli myös paljon keskustelua analyttisten ja globaalien opiskelijoiden eroista ja erojen vaikutuksesta työskentelyyn.”
(Erityisopettaja **Sirpa Jonninen**)

Opettajien opiskelijaryhmäkohtaisissa tapaamisissa keskusteltiin opiskelijoiden oppimistyyleistä ja oppimisen vahvuuksista ja kehiteltiin yhdessä entistä parempia keinoja opetukseen ja ohjaukseen. Paikalla oli usein myös opiskelijahuollon yhdyshenkilö. Näihin tapaamisiin opettajakunta motivoitui vaihtelevasti. Oppimistyyliä käsiteltiin myös yhteisen koulutuspäivän työpajassa ja osastokohtaisissa palaverissa. Valmistimme opettajien käyttöön vinkkilistan siitä, miten eri oppimistyylyt voi huomioida opetuksessa ja ohjauksessa.

Opiskelijat kommentoivat toiveitaan siitä, miten opettajien tulisi hyödyntää tietoa opiskelijoiden oppimistyyleistä:

”Kaikille tulee antaa mahdollisuus opiskella eri tavoin.”

”Oppimistyylien perusteella kannattaa valita oppimateriaalit ja kehittää niitä.”

”Joillekin monisteita, joillekin tietoa kalvoilta.”

Mitä saimme aikaan?

Opi oppimaan -jaksot ovat vakiinnuttaneet asemansa osana aloittavien ryhmien opintoja Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa. Projektin avulla on saatu lisää välineitä ja toimintamalleja oppimistyyli- ja taitokartoituksiin. Olemme myös luoneet monia opiskelijoiden tarpeista lähteviä tapoja, joilla henkilökunta voi viestiä keskenään opiskelijoiden oppimisen taidoista ja vahvuuksista. Keskustelu erilaisista oppimistavoista ja opetuksen ja ohjauksen monista keinoista on niin ikään lisääntynyt oppilaitoksessamme. Opettajien välinen yhteistyö ja vaihtoehtoisten opettamisen tapojen löytäminen on kuitenkin edelleen suuri haaste. Menetelmäkokeiluja olisi voinut hankkeessa olla enemmänkin. Olemme saaneet apuvälineitä ja toimintamalleja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman opiskelijalähtöiseen toteuttamiseen, mutta siinä on edelleen kehittämisen varaa. Systemaattisemmalle oppimistaitojen ohjaamiselle olemme myös luoneet pohjaa.

Hankkeen parasta antia ovat olleet kokeiluryhmien opiskelijoiden saamat erittäin myönteiset kokemukset ja kehittyminen omien oppimisen vahvuuksien tunnistamisessa, heidän kehityksensä oman oppimisensa pohtimisessa ja vaikeuksiensa tiedostamisessa. Opiskelijat ovat löytäneet omaa tapaansa oppia ja hyödyntävät sitä omassa opiskelussaan. Myös opiskelijaryhmissä erilaisuutta on käsitelty rakentavalla ja kannustavalla tavalla. Opiskelijoiden rooli oman opiskelunsa ja elämänsä subjektina on vahvistunut.

Seija Eskola

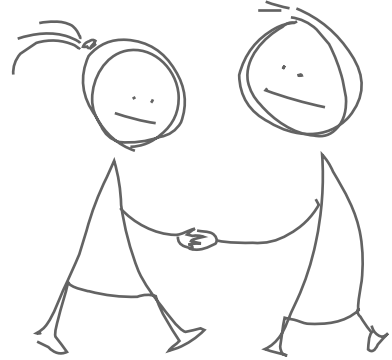
Opiskelijoiden rooli oman opiskelunsa ja elämänsä subjektina vahvistuu, kun he tunnistavat oppimisen vahvuutensa ja kehitystarpeensa.

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus huolehtii erityisopetuksesta

Invalidiliitto ry:n ylläpitämä Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus on ammatillinen oppilaitos, jonka erityinen koulutustehtävä on huolehtia erityisopetuksen järjestämisestä, erityisopetuksen yhteydessä annettavasta valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta sekä opetuksen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. Oppilaitoksen kaikilla opiskelijoilla on erityisiä tuen tarpeita, ja vaikeudet oppimisessa ilmenevät eri tavoin. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS.

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeen vastuuhenkilönä toimi koulutusjohtaja **Helmi Sirkiä**. Yhdyshenkilönä ja koordinaattorina oli erityisopetuksen asiantuntija **Seija Eskola**. Projektiryhmään kuului neljä jäsentä: erityisopettajat **Anne Aalto**, **Satu Alppi**, **Maarit Ahtola** ja **Sirpa Jonninen**. Kokeiluryhmiä hankkeessa oli eri aloilta yhteensä kymmenen. Kokeiluryhmien opiskelijat osallistuivat aktiivisesti kehittämistyöhön.

Pyrimme lisäämään
suvaitsevaisuutta ja luomaan
aitoja keskusteluyhteyksiä
opiskelijan, perheen, opettajien
sekä opiskelijahuollon välille.

LUOTTAMUS JA HYVÄ VUOROVAIKUTUS KAIKEN A JA O

Oulun seudun ammattiopiston Haukiputaan yksikkö kehitti Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -hankkeessa kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Panostimme opettajien pitkäkestoiseen erityisopetuskoulutukseen ja luottamuksen lisäämiseen oppilaitoksemme toimintailmapiirissä. Opettajien asenteet muuttuivat entistä suvaitsevaisemmiksi.

Panostamme Haukiputaalla opettajan ja opiskelijan vuorovaikutukseen. Vaikka pyrimme tunnistamaan opiskelijan oppimisen esteet, yritämme välttää pelkästään ongelmakeskeistä lähestymistapaa ja korostamme ongelmien sijaan opiskelijan vahvuuksia. Haluamme kehittää opettajan taitoa kannustaa positiivisesti oppilaitaan.

Hankkeen aikana opettajat ovat osallistuneet pitempiketoiseen erityisopetuskoulutukseen. Viisi opettajaa suoritti viiden opintoviikon koulutuksen lukuvuonna 2004–2005 ja kolme opettajaa aloitti erityisopettajakoulutuksen viime keväänä. Neljä opettajaa osallistui kuuden opintopisteen erityisopetuskoulutukseen keväällä ja syksyllä 2006. Koulutuksessa paneuduttiin muun muassa ammatillisen erityisopetuksen perusteisiin, moniammatilliseen verkostotyöhön, erityisopetusta määrittävään lainsäädäntöön sekä opetusta ohjaavaan ihmiskäsitykseen ja etiikkaan.

Koulutuksen myötä opettajien asenteet ovat muuttuneet entistä suvaitsevaisemmiksi. Suvaitsevaa ilmapiiriä edesautamme myös järjestämällä henkilökunnalle kaksi koulu-

tusiltapäivää kunkin lukuvuoden aikana. Viime lukuvuonna koulutuksen aiheina olivat pelot ja alkoholistiperheessä kasvaminen, tänä syksynä erilaisuuden kohtaaminen sekä työssä jaksaminen.

Oppilaitoksemme kuraattori ja erityisopettaja käyvät Stakesin järjestämässä verkostokonsulttikoulutuksessa, jossa opetellaan käyttämään verkostodialogia moniammatillisissa palaverissa. Pyrkimys on, että kaikki palaverit lähtevät opiskelijan tarpeista ja että niihin osallistuu opiskelijan lisäksi hänen lähiverkostonsa ja nuoren kanssa toimineet viranomaiset.

Hyvässä yhteistyössä

Kodin ja koulun yhteistyöstä on tullut osa koulun normaalia toimintakulttuuria. Pyrimme luomaan aitoja keskusteluyhteyksiä opiskelijan, perheen, opettajien sekä opiskelijahuollon välille. Yhteiset palaverit huoltajien kanssa ovat tavallisia. Opiskelijoille ja huoltajille myös jaetaan opiskelijahuoltohenkilöstön yhteystiedot ja kannustetaan yhteydenottoon pienissäkin asioissa. Moniammatillisia

perhepalavereita järjestämme, kun opiskelun etenemistä pitää suunnitella yhdessä ja tarvitaan mahdollisimman laaja näkemys opiskelijan tilanteesta.

Jotta luokkatoverit tulisivat tutummiksi ja omassa ryhmässä toimiminen helpottuisi, olemme järjestäneet ryhmäytymistä opiskelijoille. Se on toiminut hyvin. Korostamme myös sukupuolten tasa-arvoa kaikissa vuorovaikutustilanteissa ja kaikilla opiskelualoilla painottamalla, ettei opiskelijan menestys riipu sukupuolesta vaan hänen yksilöllisistä vahvuuksistaan ja opiskelutaidoistaan.

Tasa-arvon toteutumista seuraamme haastattelemalla tyttöjä miesvaltaisella autoalalla ja poikia naisvaltaisella ruokapalvelualalla. Tällä hetkellä näyttää, että sukupuolijakauma on hieman tasoittumassa kummallakin alalla.

Kunnioittava oppimisympäristö

Oppilaitoksen yleistä ilmapiiriä olemme kehittäneet kohti positiivista henkeä ja hyvää huumoria. Moniammatillista, toisen työtä arvostavaa ilmapiiriä edistämme eri osastojen välisillä yhteisillä projekteilla sekä tiimikeskusteluilla. Haluamme taata jokaiselle opiskelijalle mahdollisuuden ottaa vastaan tukea ilman, että hänen täytyy pelätä leimautuvansa negatiivisesti. Opiskelijoita kannustetaan keskustelemaan opettajien ja opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa asioistaan ja ongelmistaan. Näin opitaan hyväksymään se, että ongelmat ovat osa elämää.

Luomme tietoisesti oppilaitoksemme turvallista, luottamukselle perustuvaa oppimisympäristöä, jossa jokaista kunnioitetaan ominaisuuksiinsa katsomatta. Kun koko kouluyhteisö tekee asioita yhdessä, ennakkoluulot karsiutuvat ja keskinäinen kunnioitus lisääntyy. Kouluyhteisöstä tulee voimavara.

Pirkko Kepanen ja Hannu Heikkinen

Pirkko Kepanen toimii erityisopettajana Oulun seudun ammattiopiston Haukiputaan yksikössä. Hannu Heikkinen on saman oppilaitoksen äidinkielen opettaja.

Monialaisesti Haukiputaalla

Oulun seudun ammattiopiston Haukiputaan yksikössä opiskelee 650 opiskelijaa. Heistä noin sata on erityisopiskelijoita. Yksikkö on monialainen oppilaitos. Osastoja on viisi: auto-osasto, rakentamistekniikan osasto, ruokapalveluosasto, sähköosasto sekä muoti- ja kauneusosasto.

Oulun seudun ammattiopiston Haukiputaan yksikössä harjoitellaan automaalausta.

Oulun seudun ammattiopisto, Haukipudas

Eri alojen taitajat ottivat mittaa toisistaan
WorldSkills 2005 – ammattitaidon
MM-kilpailuissa Helsingissä.
Kuvat: Hannu Ylilehto.

Hannu Ylilehto

OPPIMISEN TAIDOT JA KÄYTÄNNÖLLISYYS KESKEISIKSI KEMI-TORNION AMMATTIOPISTOSSA

Kemi-Tornion ammattiopiston Erilaiset oppijat -hankkeessa olemme kasvattaneet opettajien taitoa ohjata erilaisia oppijoita ja parantaneet heidän kykyään tunnistaa oppilaidensa toisistaan poikkeavat oppimistyyliä. Olemme myös pyrkineet kehittämään opiskelijoiden oppimisvalmiuksia. Miniyrittäjäprojektit ovat tuoneet liiketalouden opinnot lähelle käytäntöä.

Kaikki oppilaitoksemme ryhmät koostuvat erilaisista oppijoista. Osa ryhmistä on hyvin heterogeenisiä: Joillakin opiskelijoista on heikot arvosanat peruskoulusta; jotkut ovat suorittaneet peruskoulun joko kokonaan tai osittain yksilöllistetyin tavoittein. Toisen ääripään muodostavat ylioppilastutkinnon, toisen ammatillisen tutkinnon tai jopa ammattikorkeakoulututkinnon tai osan siitä suorittaneet. Moniin ryhmiin kuuluu vain muutaman vuoden suomalaista peruskoulua käyneitä maahanmuuttajaopiskelijoita tai vasta äskettäin Suomeen muuttaneita opiskelijoita. Lisäksi ryhmissä on kaksoistutkintoa suorittavia ammattilukiolaisia.

Olemme ottaneet erilaiset oppijat huomioon ammattiopistomme pedagogisessa strategiassa ja erityisopetuksen strategiassa. Erilaiset oppijat -hankkeessa olemme keskittyneet lisäämään opettajien kykyä tunnistaa oppilaidensa erilaiset oppimistyyliä ja kasvattamaan opettajien tietoisuutta ja taitoja erilaisten oppijoiden ohjaamisessa. Olemme

myös pyrkineet edistämään opiskelijoiden oppimisvalmiuksia sitomalla oppimaan oppimisen taidot kaikkiin opintoihin.

Oppimaan oppimisen taitoja olemme kehittäneet perehtymällä erilaisiin oppimistyyliin ja opiskeluteknikoihin.

Lähihoitajakoulutuksessa opettajat ovat käyttäneet muun muassa ongelmalähtöistä PBL-menetelmää (Problem Based Learning), jossa oppiminen aloitetaan kunkin opiskelijan yksilöllisistä lähtökohdista. Jokainen oppilas siis kehittää ”omat asiakkaansa”, joita sitten tutkimme eri näkökulmista. Rinnalla kulkee oppimaan oppimisen opintojakso, jossa käsittelemme PBL-menetelmän esille nostamia kysymyksiä.

Opiskelijahuoltoryhmiä ja opettajien koulutusta

Olemme perustaneet ammattiopistoon erityisopetuksen työryhmän, jossa on sovittu yhteisistä käytännöistä, kuten lähtötasokartoituksista

Liiketalouden opetuksesta teemme käytännönläheistä miniyritysprojektien avulla. Opiskelijat ideoivat ryhmässä tuotteen. He hankkivat raaka-aineet sen valmistamiseen, pakkaavat, hinnoittelevat ja markkinoivat tuotteen sekä hoitavat yrityksensä kirjanpidon. Miniyritykset kilpailevat voitosta keskenään myymällä tuotteensa oppilaitoksessamme

ja lukiopetuksen järjestämisestä. Jokaisella opiskelualalla toimii myös opiskelijahuoltoryhmä, johon kuuluu koulutusalojohtaja, opinto-ohjaaja, kuraattori, terveydenhoitaja ja ryhmänohjaajat. Opiskelijahuoltoryhmät olemme perustaneet, jotta ongelmiin voitaisiin puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Erilaisten oppijoiden opetusta olemme kehittäneet kouluttamalla opettajia entistä taitavammiksi kohtaamaan erilaisuutta. Opettajat ovat osallistuneet paitsi erityispedagogiikan opintoihin, myös koulutuksiin, joissa käsitellään tarkkaavaisuus- ja käyttäytymishäiriöitä, lukivaikeuksia sekä erityistä tukea tarvitsevien ammattiosaamisen näyttöjä. Koulussamme on myös järjestetty erityisopetuksen teemapäivä, jossa on pohdittu, miten hyvin erityisopetuksen strategia toteutuu koulutusyksikössämme. Oppimispäiväkirjojen ja erilaisten testien avulla opiskelijat ovat tulleet entistä tietoisemmiksi omasta oppimisestaan ja opiskeluvälmiuksistaan. Opettajat ovat myös alkaneet yhä enemmän suunnitella asioita yhdessä.

Lähtötasokartoitus kaikille

Käytämme lukitestiä ja matematiikan testiä kartoittaaksemme kaikkien aloittavien opiskelijoiden lähtötason yhteisissä aineissa. Lähtötasokartoituksessa huomioimme myös uusien opiskelijoiden yhteisvalinnassa saamat numerot. Kartoittajina toimivat ryhmänohjaajat, erityisopettaja sekä erityisopetuksesta

vastaavat osastojen opettajat. Ryhmänohjaajien lisäksi myös opettajat ovat selvillä oppilaidensa testituloksista ja ryhmän lähtötasosta.

Lähtötason kartoitus on auttanut opetuksen suuntaamisessa ja opetusmenetelmien valinnassa. Luki- ja matematiikan testeissä heikosti menestyneet on ohjattu matematiikan ja lukemisen valmennusryhmiin. Osalla testeissä huonosti menestyneistä opiskelijoista olemme todenneet myös muita oppimista vaikeuttavia asioita. Näiden opiskelijoiden kanssa olemme käyneet HOJKS-keskusteluja ja sopineet henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatimisesta. Ammattistarttiin ovat siirtyneet ne opiskelijat, joiden koulunkäynti on uhannut keskeytyä, koska valittu ala ei ole heitä kiinnostanut.

Pienryhmäopetusta ja suomen kielen koulutusta

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukitoimeksi olemme järjestäneet muun muassa pienryhmäopetusta ja työvaltaista opiskelua ja lisänneet henkilökohtaisen ohjauksen määrää. Valinnaisopintoina olemme tarjonneet englannin, ruotsin, äidinkielen, matematiikan sekä kädentaitojen valmennusryhmiä. Opetuksen tukihenkilöinä ovat toimineet pajaohjaaja, koulunkäyntiavustaja sekä sähkö- ja rakennusalan ammattimiehet. Lukiopettaja koordinoi lukiopetusta ja ohjaa tarpeen tullen opettajia opetusmenetelmien ja -materiaalin valinnassa.

Hannu Ylilehto

Maahanmuuttajille olemme järjestäneet suomen kielen koulutusta ammatillisen sanaston opettamiseen keskittyen. Enemmän opiskelijat tuntuvat kuitenkin tarvitsevan opetusta peruskielitaidossa.

Vaikka opettajat pyrkivät liittämään maahanmuuttajaopiskelijat entistä paremmin ryhmiin muun muassa ryhmätöiden avulla, vaikeuttavat kieliongelmat ja asenteet usein heidän integroitumistaan. Mikäli samaa äidinkieltä puhuvia maahanmuuttajaopiskelijoita on ryhmässä useampia, he myös pyrkivät puhumaan keskenään äidinkieltään, jolloin heidän suomen kielen taitonsa ei kehity. Oman ryhmänsä muodostavat suomenkielisestä koulutuksesta Ruotsin Haaparannasta tulleet opiskelijat, jotka ovat opiskelleet ruotsalaisen opetussuunnitelman mukaan. Hekin tarvitsevat tukea suomen kielessä. Seuraavassa yhteishaussa olemme päättäneet järjestää maahanmuuttajaopiskelijoille kielitestin, jolla pyrimme ennalta ehkäisemään ongelmia.

Miniyrityksiä ja kultamitaleja

Liiketalouden alalla ongelmamme on pirstaleisuus, sillä opintokokonaisuudet ovat laaja-alaisia ja opetus jakaantuu useille eri opettajille. Olemme pyrkineet cheyttämään opetusta ja tekemään sitä käytännönläheiseksi miniyritysprojehtien avulla. Opiskelijat ovatideoineet ryhmässä tuotteen. He ovat hankkineet raaka-aineet sen valmistamiseen, pakanneet, hinnoitelleet ja markkinoineet tuotteen sekä hoitaneet kirjanpidon. Myyntipäivänä eri yri-

tykset ovat myyneet tuotteen oppilaitoksesamme ja kilpailleet keskenään voitosta. Oikeat tuotteet, raha ja kilpailu voitosta ovat auttaneet opiskelijoita ymmärtämään asioita entistä paremmin.

Miniyritysten kautta olemme opettaneet esimerkiksi asiakaspalvelua, tuotetietoa, markkinointia, ruotsin kieltä, valuuttojen käyttöä, kannattavuutta, verotusta sekä kirjanpitoa. Opiskelijat ovat oppineet ammatillisten sisältöjen lisäksi ryhmätöitätoja ja vastuunkantoa toimiessaan muun muassa markkinointipäällikköinä, toimitusjohtajina tai talouspäällikköinä.

Hyvinvointialan ja tekniikan lahjakkaita opiskelijoita olemme valmentaneet Taitaja-kilpailuihin. Ammattiopiston talotekniikan opiskelija ja kosmetologiopiskelija ovat voittaneet SM-kultamitalit, ja kosmetologiopiskelijamme on valittu Japaniin maailmanmestaruuskilpailuihin. Menestys Taitaja-kisoissa on vaikuttanut myönteisesti oppilaitoksemme imagoon ja hakijamääriin. Ammattiin opiskelevien kulttuurikilpailujen järjestäminen

Liiketalouden kansainväliset hankkeet ovat antaneet menestyville ja oma-aloitteisille opiskelijoille mahdollisuuksia näyttää ammatillista osaamistaan ja kehittää kielitaitoaan sekä kulttuurien tuntemustaan.

Ammattiopiston talotekniikan opiskelija
ja kosmetologiopiskelija ovat voittaneet
SM-kultamitalit Taitaja-kilpailuissa ja
kosmetologiopiskelijamme on valittu Japaniin
maailmanmestaruuskilpailuihin.

Kemi-Torniossa keväällä 2006 on tarjonnut opiskelijoille monenlaista tekemistä.

Varsinkin liiketalouden alalla kansainväliset hankkeet ovat antaneet menestyville ja oma-aloitteisille opiskelijoille mahdollisuuksia näyttää ammatillista osaamista ja kehittää kielitaitoaan sekä kulttuurien tuntemustaan. Monikulttuurisuutta on hyödynnetty opetuksessa, ja maahanmuuttajat ovat tehneet omia esityksiään oppilaitoksemme juhlaohjelmiin.

Anitta Palokangas

1 300 opiskelijan monialainen oppilaitos

Kemi-Tornion ammattiopisto on monialainen ammatillinen oppilaitos, jossa on 1 300 opiskelijaa perusopetuksessa ja lisäksi runsaasti aikuisopiskelijoita. Ammattiopisto on organisoitu kolmeen tulosyksikköön, jotka ovat tekniikka ja ravintola-ala, hyvinvointiala sekä liiketalouden ala. Perustutkintoja on 15 ja koulutusohjelmia 21. Henkilökuntaa Kemi-Tornion ammattiopistossa on 130. Monet opettajista opettavat sekä nuoria että aikuisia. Erityisopiskelijoita on 96, joista suurin osa opiskelee tekniikka- ja ravintola-aloilla. Maahanmuuttajaopiskelijoita on yhteensä kaksikymmentä.

Ammattiopistossa on aloituspaikkoja riittävästi hakijamäärään nähden, mutta tutkintojen kesken ensisijaisten hakijoiden määrässä on suurta vaihtelua; ensisijaisten hakijoiden määrä aloituspaikkoihin nähden vaihtelee 0,5:stä 3:een. Hyvinvointialalle on soveltuvuuskokeet. Syksyllä 2006 alkoi Ammattistartti niille peruskoulun päättävälle opiskelijoille, joilla ei ole käsitystä tulevasta ammatistaan.

Erilaiset oppijat -hanke liittyi Kemi-Tornion ammattiopistossa luontevana jatkona Equal-ohjelman rahoittamaan OTTE-projektiin, jossa on pyritty löytämään keinoja syrjäytymisen ehkäisyyn. Erilaiset oppijat on otettu huomioon oppilaitoksen pedagogisessa strategiassa ja erityisopetuksen strategiassa.

Hannu Ylilehto

OPH arkisto, Mauri Helenius

ISBN-13: 978-952-13-3099-5 (pdf)
ISBN-10: 952-13-3099-6 (pdf)

Opetushallitus
(Kumpulantie 3, 00520 Helsinki)
PL 380
00531 Helsinki
Puhelin (09) 774 775 (vaihde)
Faksi (09) 7747 7865
www.edu.fi/julkaisut